

Thuis in de Buurt

“Iedereen doet mee!”

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	2
2.	Maatschappelijke ontwikkelingen rondom meedoen	5
3.	Sociale veerkracht: omgaan met veranderingen in de maatschappij	13
4.	Verder inzoomen: 'kwetsbaarheid' en kwetsbare wijken in Oss	20
5.	Het versterken van de sociale veerkracht in Oss	28
6.	Het buurthuis als basis voor het versterken van de sociale veerkracht	36
	Bronvermelding	38

1. Inleiding

In gemeente Oss vinden we het belangrijk dat iedereen de mogelijkheid heeft om mee te doen in de samenleving, zo dichtbij en laagdrempelig mogelijk. Helaas is dit niet voor iedereen vanzelfsprekend en/of is het niet altijd mogelijk om dit op een laagdrempelige manier vorm te geven. In deze beleidsnotitie geven we inzicht in wat er vanuit de gemeente nodig en mogelijk is om dit wel mogelijk te maken voor iedereen. Hierin zien we een belangrijke, centrale rol weggelegd voor onze buurthuizen: *'Thuis in de buurt: iedereen doet mee'*.

1.1 Samenleven is ontmoeten

Elkaar ontmoeten is het fundament van elke samenleving, of dat nu een dorp is of een stad. Anders gezegd, om te kunnen samenleven, moeten mensen elkaar kunnen ontmoeten. In onze hedendaagse maatschappij wordt dat gaandeweg, door tal van ontwikkelingen, anders ingevuld. Ook de locaties waar mensen elkaar ontmoeten veranderen. Mensen zijn steeds beter in staat om zelfstandig te leven, bijvoorbeeld door technologische ontwikkelingen, maar ook door de gestegen welvaart. De onderlinge afhankelijkheid is mede hierdoor sterk verminderd. Naast vele positieve effecten hiervan treden er ook negatieve gevolgen op. Onafhankelijkheid leidt bijvoorbeeld ook vaker tot eenzaamheid of tot verlies van identiteit en betekenis. Ook heeft het negatieve invloed op de onderlinge solidariteit. Toch blijft de basis van onze samenleving onveranderd; de (fysieke) ontmoeting met anderen leidt tot individuele zingeving en tot collectieve saamhorigheid.

De overheid heeft gaandeweg de verantwoordelijkheid op zich genomen om te voorzien in accommodaties waar de ontmoeting tussen mensen centraal staat. Dit sociaal-cultureel beleid vertaalde zich in wijk- en buurthuizen, gemeenschapshuizen, dorps huizen et cetera. Die gemeenschapsaccommodaties, in al hun diversiteit, werden aanvankelijk nagenoeg geheel gedragen door het verenigingsleven. Verenigingen huurden (dag)delen van de gemeenschapsaccommodatie en de leden van de verenigingen brachten met hun lidmaatschapsgelden de huur op. Met de huuropbrengsten en met (indirecte) subsidies van de lokale overheid werden deze gemeenschappelijke accommodaties geëxploiteerd.

Tot op de dag van vandaag is het beleid van de gemeente Oss hoofdzakelijk op deze situatie gebaseerd. Die situatie is echter in toenemende mate onder druk komen te staan:

- De samenleving is minder homogeen geworden en de individualisering zet zich nog steeds door. Dat gaat ten koste van het traditionele verenigingsleven; minder mensen zijn of worden (langdurig) lid van een vereniging;
- Nu de laatste jaren de intramurale voorzieningen voor steeds minder mensen toegankelijk worden gemaakt, zijn deze mensen langer aangewezen op hun eigen woon- en leefomgeving. Dat vergroot de vraag naar ontmoeten op wijk- en buurtniveau. Onder andere hierdoor lopen de Wmo-kosten voor o.a. dagbesteding op en neemt de druk op de Toegang toe. De meeste mensen hebben echter geen gespecialiseerde dagbesteding nodig, maar hebben behoefte aan een laagdrempelige plek in de buurt waar ze mensen kunnen ontmoeten, mee kunnen doen en van betekenis kunnen zijn voor elkaar en voor anderen;

- De financieel-economische verschillen tussen inwoners nemen toe. Daardoor zijn grotere groepen mensen niet (goed) in staat om bijvoorbeeld de lidmaatschapsgelden van verenigingen, kosten voor deelname aan activiteiten of commerciële prijzen voor koffie te betalen. Flankerend armoedebeleid slaagt er niet in om dit gat voldoende te dichten;
- De verhuurtarieven voor gemeenschapsruimten zijn grofweg gebaseerd op wat verenigingen kunnen opbrengen. Nu minder mensen lid (kunnen) worden van een vereniging, blijken de tarieven in een aantal gevallen te hoog voor laagdrempelige maatschappelijke initiatieven¹;
- Deze laagdrempelige activiteiten worden steeds belangrijker nu meer (kwetsbare) mensen zijn aangewezen op de eigen woon- en leefomgeving. Binnen het sociale domein richten we ons als gemeente op diverse kwetsbare inwoners, denk aan inwoners ...:
  - met financiële problemen;
  - in armoede;
  - met een minimaal inkomen;
  - met een grote afstand tot de arbeidsmarkt;
  - met lichamelijke beperkingen;
  - met psychische problemen;
  - met verstandelijke beperkingen;
  - met een geen/zeer beperkt sociaal (steun)netwerk;
  - die zich eenzaam voelen;
  - die geen zinvolle daginvulling hebben;
  - met een verslavingsprobleem;
  - met ernstig overgewicht;
  - ...
- Tegelijkertijd kunnen deze kwetsbare inwoners niet of slechts moeizaam terecht in de bestaande gemeenschapsaccommodaties;
- Het is steeds lastiger om voor de stichtingsbesturen van de gemeenschapsaccommodaties bestuursleden te vinden. Zitting in een stichtingsbestuur is op vrijwillige basis en in lijn met bovenstaande ontwikkelingen is het steeds moeilijk hiervoor vrijwilligers te vinden.

1.2 Het probleem

Gemeenschapsaccommodaties hebben het financieel moeilijk

Het traditionele verenigingsleven is dus steeds minder het fundament voor de exploitatie van een gemeenschapshuis. De beheersstichtingen kunnen de tarieven echter maar beperkt of niet aanpassen. Dat komt omdat de gemeente Oss een bepaalde verdeelsleutel van de kosten hanteert. Beheersstichtingen zijn verantwoordelijk voor het dagelijks gebruik en onderhoud van de accommodatie. Deze kosten moeten gedekt worden uit de opbrengsten van de verhuringen en een stukje aanvullende horeca. De tarieven zijn op deze kosten gebaseerd. Omdat de vraag vanuit het verenigingsleven afneemt en omdat de exploitatiekosten blijven, hebben diverse besturen van gemeenschapsaccommodaties het (al jaren) financieel lastig. De oplossing wordt dan vaak gezocht in verhuur aan (para)medische gebruikers en/of aan meer commerciële partijen zoals een

¹ Dat zijn activiteiten en initiatieven, vaak voor en door inwoners, waarvoor geen lidmaatschap vereist is, die geen of een zeer bescheiden eigen bijdrage vragen en die voornamelijk gericht zijn op ontmoeting

financiële instelling of een kinderopvang. De stichtingsbesturen voelen zich verantwoordelijk en zijn creatief in het vinden van oplossingen. Vanuit gemeentezijde stimuleren we medegebruik (want goedkoper) en streven we naar minder vierkante meters.

Kwetsbare inwoners kunnen niet altijd optimaal meedoen

Door deze ontwikkelingen komen mogelijkheden voor inwoners om elkaar te ontmoeten in die accommodaties, zonder veel kosten of lidmaatschap, in de knel. Terwijl het belang er van juist toeneemt nu steeds meer inwoners met een (tijdelijke) kwetsbaarheid langer zijn aangewezen op hun eigen woon- en leefomgeving. Maatschappelijke participatie (ofwel 'meedoen') is een doel van de Wmo en zowel op centraal als decentraal niveau is er de verantwoordelijkheid voor het bevorderen van de zelfredzaamheid en participatie van mensen.

1.3 Doelstelling

We willen dat ook onze (tijdelijk) kwetsbare inwoners mogelijkheden hebben om mee te doen, zo dichtbij en laagdrempelig mogelijk. Wat we onder 'kwetsbaar' verstaan leggen we later in deze notitie uit.

Maar wat is er vanuit de gemeente nodig en mogelijk om onze (tijdelijk) kwetsbare inwoners (meer) mee te laten doen, zo dichtbij en laagdrempelig mogelijk?

1.4 Leeswijzer

Om antwoord te geven op deze vraag, gaan we in deze beleidsnotitie achtereenvolgend in op de volgende deelonderwerpen:

- Maatschappelijke ontwikkelingen die invloed hebben op 'ontmoeten en meedoen'.
- Sociale Veerkracht - Hoe we als individu en samenleving om (kunnen) gaan met deze maatschappelijke ontwikkelingen.
- We zoomen verder in op 'kwetsbaarheid' en de kwetsbare wijken in Oss.
- Hoe versterken we nu de sociale veerkracht in Oss?
- Het buurthuis in de wijk/het dorp als basis voor het versterken van de sociale veerkracht.

2. Maatschappelijke ontwikkelingen rondom meedoen

De maatschappij is continu in ontwikkeling. Deze maatschappelijke ontwikkelingen hebben invloed op ons als individu en als samenleving. Ze spelen een belangrijke rol om meer zicht te krijgen op waarom het niet voor iedereen goed mogelijk is om mee te doen in de samenleving. In dit hoofdstuk gaan we verder in op deze maatschappelijke ontwikkelingen rondom meedoen.

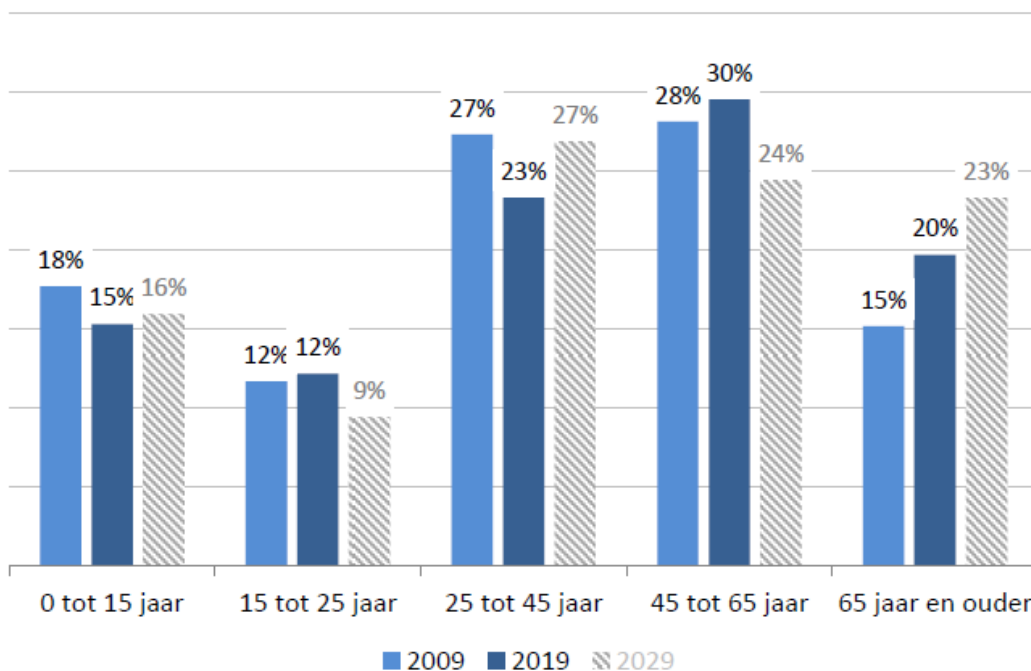
2.1 Ontgroening en vergrijzing

Nederland vergrijsst. Er wonen steeds meer ouderen en het aantal kinderen dat geboren wordt is de laatste jaren gedaald. Hierin zijn regionaal echter aanzienlijke verschillen. Het CBS constateert dat aan de randen van Nederland – in Groningen, Zeeland en Limburg – in veel gebieden nu al bijna een kwart van de inwoners 65 jaar of ouder is. In Brabant is de groep ouderen iets minder groot, maar ook hier neemt het aantal 65-plussers toe. De prognose is dat rond 2040 de vergrijzing van de Brabantse bevolking haar hoogtepunt bereikt. Dan is ruim 27% van de Brabanders 65 jaar of ouder. Vergrijzing speelt overal in Brabant. Wat wel opvalt is dat dit vergrijzingsproces zich de komende decennia in het landelijke gebied naar verhouding sterker zal voordoen dan in het stedelijk gebied (CBS).

2.1.1 VERGRIJZING IN OSS

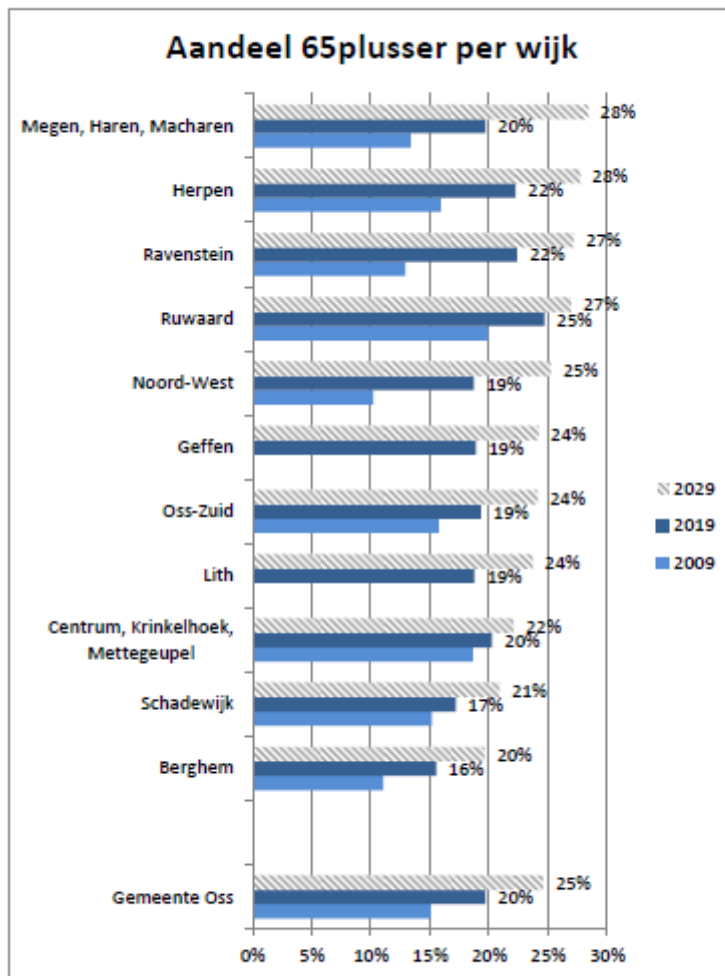
Gemeente Oss telt op dit moment 20% inwoners van 65 jaar of ouder. In 2009 was dat nog 15%. Volgens de laatste prognoses van het CBS stijgt dit percentage in 2029 verder naar 23%. Zie figuur 1.

Figuur 1 Leeftijdsopbouw Gemeente Oss in 2009 2019 en 2029 (CBS-prognose)

De Brabantse bevolkingsprognose van 2017 ging zelfs nog uit van een stijging van het percentage 65-plussers tot een kwart van de bevolking. Die Brabantse prognose van 2017 is ook het uitgangspunt geweest voor onze eigen wijkprognoses. Uit die prognose blijkt dat het aandeel ouderen (65-plus) vooral in de dorpen Megen, Haren, Macharen en Herpen stijgen tot zo'n 28%. Maar ook in Ravenstein en de Ruwaard zal dan het aandeel 65-plussers boven het gemiddelde uitkomen (27%). Zie figuur 2.

Figuur 2 Aandeel 65plussers in Oss in 2009, 2019 en 2029 (WIJK-prognose)

N.b. Geffen en Lith zijn pas na 2009 bij Oss gevoegd, dus daarvoor hadden we geen informatie beschikbaar. Lith werd in 2011 samengevoegd met Oss en Geffen in 2015.

We verwachten dat het hoogste aandeel ouderen in het Centrum van Oss blijft. Dit zien we niet terug in de prognosecijfers, omdat het Centrum hierin onderdeel is van de veel grotere wijk Centrum, Krinkelhoek, Mettegeupel. Het lagere aandeel ouderen in de Krinkelhoek (incl. Mettegeupel) trekt het hele gemiddelde voor die wijk naar beneden.

2.2 Gevolgen van ontgroening en vergrijzing

De ontgroening en vergrijzing hebben gevolgen voor de leefomgeving in een stad of een dorp. Door de vergrijzing hebben meer mensen hulp en zorg nodig. Hulp waarvoor zij in eerste instantie

zijn aangewezen op mensen uit de directe omgeving. Door het afnemend aantal kinderen en de tendens dat kinderen niet meer vanzelfsprekend in de buurt wonen van hun ouders, betekent dit dat mensen steeds meer zijn aangewezen op de hulp en zorg van buurtbewoners. De sociale cohesie in een dorp of wijk en de bereidheid om zorg te dragen voor elkaar wordt daarmee steeds belangrijker.

Ook krijgen mensen naarmate ze ouder worden behoefte aan andere voorzieningen en type activiteiten. Ouderen hebben bovendien een andere vorm van (vrije) tijdsbesteding dan mensen die overdag werken of naar school gaan, waardoor zij op andere tijdstippen behoefte hebben aan activiteiten.

De veranderende vraag naar voorzieningen en activiteiten wordt nog eens extra versterkt door de ontgroening. Minder kinderen leidt immers tot minder nieuwe aanwas voor scholen en verenigingen. Hierdoor neemt het leerlingenaantal en ledenaantal af en daarmee ook de ruimtevrage van scholen c.q. draagvlak voor verenigingen.

2.2.1 VERGRIJZING VRAAGT OM FLEXIBILITEIT

Zoals de prognosecijfers van het CBS laten zien, wordt rond 2040 het hoogtepunt van de vergrijzing verwacht. Dit betekent dat na deze tijd het percentage ouderen stabiliseert of zal afnemen. Hier houdt onze vastgoedafdeling dan ook rekening mee. Zij gaan voor deze relatief nog korte periode van vergrijzing niet extra bouwen, maar zoeken samen met bijvoorbeeld BrabantZorg naar flexibele oplossingen voor de oudere groep inwoners. Dit geldt ook voor beleid. We moeten wel degelijk rekening houden met de vergrijzing die nu speelt in Oss, maar ook flexibiliteit inbouwen om mee te gaan met de toekomstige ontwikkelingen na de 'vergrijzingspiek'.

2.3 Diversiteit

Een andere ontwikkeling die invloed heeft op hoe we samen leven is de toenemende diversiteit. Sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog is de samenstelling van de bevolking in Nederland naar herkomst steeds meer divers geworden. Dit komt onder andere door de immigratie uit een steeds groter aantal herkomstlanden, door de natuurlijke bevolkingsgroei onder migranten en de enorme toename van het aantal arbeidsmigranten uit Oost-Europa.

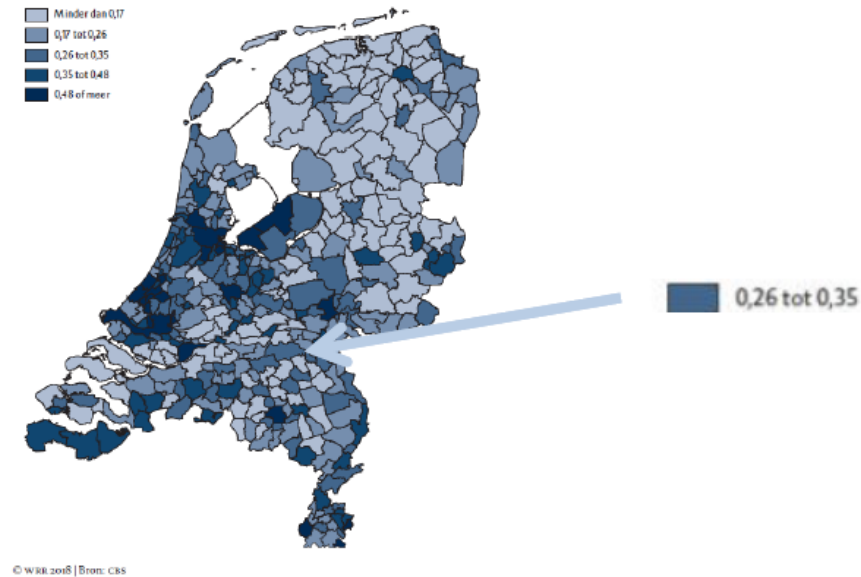
De bevolkingsprognose van het CBS voorspelt dat de komende vijftig jaar de diversiteit in Nederland verder zal toenemen. Uit onderzoek blijkt dat in buurten waar veel diversiteit is, men vaak minder contact heeft met elkaar. Men beoordeelt het contact ook als minder positief en oordeelt negatiever over de eigen leefomgeving. Het is in deze tijd van diversiteit dus ook vanuit deze ontwikkeling gezien van belang om binnen het gemeentelijk beleid aandacht te hebben voor de integratie van verschillende culturen in de samenleving en daarmee het versterken van de sociale cohesie in buurten en wijken. Daarbij is het goed alle groepen te integreren en een plek te geven binnen de reguliere voorzieningen, zodat allochtone en autochtone inwoners elkaar ontmoeten en leren kennen.

2.3.1 DIVERSITEIT IN OSS

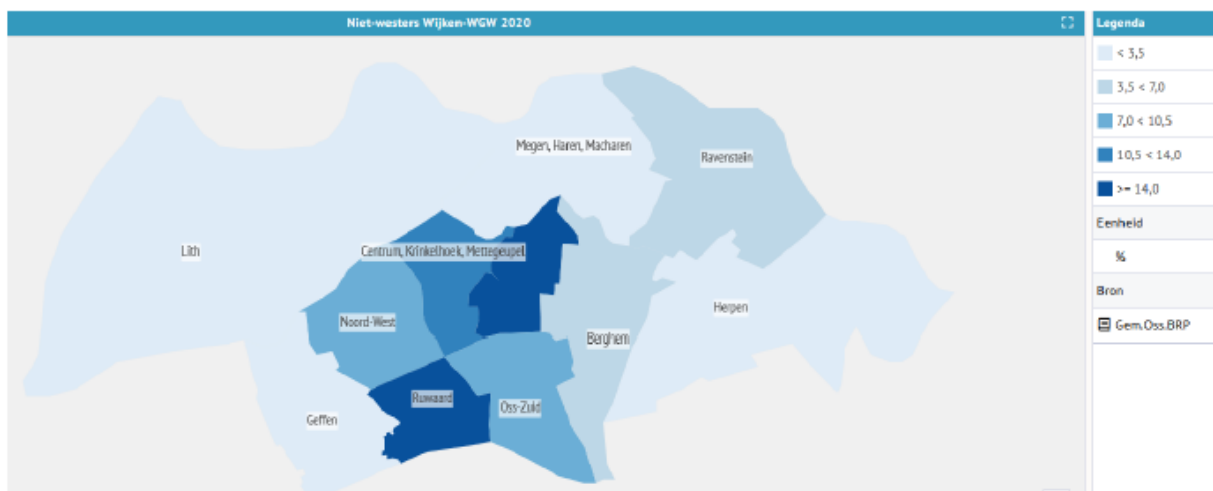
Gemeente Oss heeft een voor Nederland gemiddelde diversiteit (0,26-0,35). Zie figuur 7. Deze diversiteitscijfers zijn echter niet op wijkniveau beschikbaar.

Figuur 7 Diversiteit naar herkomst in gemeente Oss (HHI-index)

Voor een wijkindicatie, kijken we daarom naar het aandeel inwoners met een migratieachtergrond. De wijken Ruwaard en Schadewijk hebben het hoogste aandeel inwoners met een (niet-westerse) migratieachtergrond. In de dorpen is dit aandeel relatief laag. Zoals onderzoek al aantoont (Jennissen, 2018), zien we dat dit verband houdt met de sociale samenhang in die gebieden. Zo blijkt dat in wijken waar veel diversiteit is (hier: Ruwaard en Schadewijk), men vaak minder contact met elkaar heeft en in de wijken met weinig diversiteit de sociale samenhang hoger is.

Figuur 7 Aandeel inwoners met niet-westerse migratieachtergrond per wijk

2.4 Individualiseren en digitalisering

De toenemende individualisering en digitalisering heeft gevolgen voor hoe mensen wonen, werken, leren en recreëren. Het aantal alleenwonenden in Nederland groeit. In 2009 bestond 15,9 procent van alle huishoudens uit één persoon, in 2019 was dat 17,6 procent. In Oss is het percentage alleenwonenden met 14,5 procent lager dan het landelijk gemiddelde.

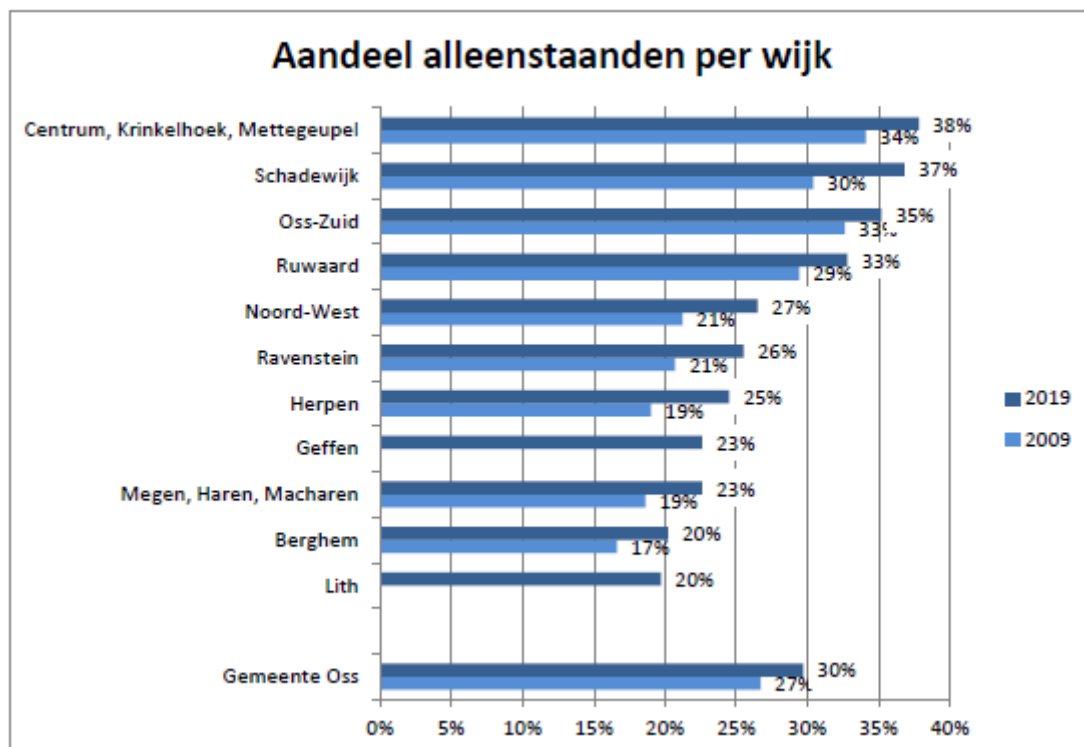
Tabel 3 Aandeel alleenwonenden in Nederland en in Oss (2009 t.o.v. 2019)

Aandeel alleenwonenden	2009	2019
Oss	12,7%	14,5%
Nederland	15,9%	17,6%

Bron: CBS-Statline

Voor een analyse op wijkniveau, zijn we afhankelijk van onze eigen registratiegegevens. Daarbij kijken we naar de woonadressen (huishoudens) in Oss die door één persoon worden bewoond (volgens BAG/BRP). We zien dat in Oss zo'n 30% van die adressen door één persoon wordt bewoond. In 2009 was dat nog 27%. Helaas zijn hiervan geen prognosecijfers beschikbaar. In figuur 4 is te zien dat het aandeel eenpersoonshuishoudens relatief het hoogst is in de wijken Centrum/ Krinkelhoek/Mettegeupel en Schadewijk. Maar ook in de wijken Ruwaard en Oss-Zuid is het aandeel alleenstaanden hoger dan gemiddeld.

Figuur 4 Aandeel éénpersoonshuishoudens in Oss in 2009 en 2019

Er zijn nog steeds meer gehuwde paren dan alleenstaanden, maar het verschil is kleiner geworden. Dit is deels een gevolg van de vergrijzing en scheidingen, maar ook maken steeds meer mensen

een bewuste keuze om alleen te wonen. Alleenwonenden zijn voor hun sociale contacten aangewezen op contacten van buiten. Dit kan middels fysieke ontmoetingen, maar ook online.

CBS laat bijvoorbeeld zien dat sociale en maatschappelijke participatie de laatste jaren niet per se minder is, maar dat het vooral anders wordt ingevuld. Het sociale contact via internet is sterk gegroeid. Voor het vinden van een partner bijvoorbeeld is internet in korte tijd een belangrijk middel geworden. Toch is fysieke ontmoeting, via vrijetijdsbesteding, nog altijd de meest voorkomende manier om een partner te ontmoeten, maar de rol hiervan loopt terug.

Naast de mogelijkheden die digitalisering biedt voor het leggen en onderhouden van sociale contacten, kunnen technologische ontwikkelingen ook oplossingen bieden voor voorzieningen die door de schaalvergroting zijn verdwenen uit wijken en dorpen. Denk aan online winkelen en diverse zorg- en welzijnsvoorzieningen die het mogelijk maken voor zorgbehoevenden om langer thuis te blijven wonen. Voorbeelden zijn een online spreekuur van de huisarts, een digitaal platform voor het bij elkaar brengen van vraag en aanbod van hulpdiensten, domoticavoorzieningen in de woning, sociale alarmering of dwaaldetectie of het live streamen van een kerkdienst of vergadering.

Naast de vele mogelijkheden die het biedt, kan digitalisering ook leiden tot negatieve ontwikkelingen als het niet aansluit op de behoeften en mogelijkheden van mensen en samenlevingen (CBS, 2017). Niet iedereen kan immers meekomen in de digitale samenleving. Bovendien neemt door de vele digitale oplossingen de noodzaak van fysieke winkels en voorzieningen af, waardoor mensen minder spontane ontmoetingen hebben met anderen. Door de toenemende digitalisering en individualisering zal er een groep mensen zijn, die geen aansluiting vindt en in een sociaal isolement raakt. Deze groep heeft speciale aandacht. Het bewust creëren van ontmoetingen en ontmoetingsplaatsen is van belang om sociaal isolement te voorkomen. In de leefomgeving zal dan ook ruimte geboden moeten worden om zowel online sociaal contact als ontmoetingen te faciliteren en ervoor te zorgen dat iedereen kan meekomen in deze ontwikkeling.

2.5 Het verdwijnen van voorzieningen

In wijken en dorpen verdwijnen steeds meer voorzieningen. Winkels verdwijnen bijvoorbeeld door onder andere schaalvergroting, toegenomen mobiliteit en de hiervoor genoemde digitale oplossingen waaronder de enorme opkomst van het online-winkelen. Door de ontkerkelijking worden kerken steeds vaker aan de eredienst onttrokken en gesloopt of herbested.

Een ander voorbeeld zijn de scholen: deze sluiten omdat ze te klein worden vanwege de ontgroening. En ook bedrijven, en daarmee de werkgelegenheid, worden verplaatst naar de stad of grotere bedrijventerreinen in de regio.

Met het wegtrekken van de voorzieningen verdwijnen zoals hiervoor reeds vermeld ook de natuurlijke ontmoetingsplekken waar wijk- en dorpsbewoners elkaar dagelijks tegenkomen, elkaar leren kennen en contact hebben met elkaar. Ook moeten inwoners verder reizen voor hun dagelijks

voorzieningen. Voor de meeste mensen is dat geen probleem. De toegenomen mobiliteit is immers mede debet aan het verdwijnen van voorzieningen in de buurt. Maar voor mensen die kwetsbaar zijn en minder mobiel heeft het verdwijnen van voorzieningen in de buurt wel grote gevolgen.

2.6 Veranderingen in het verenigingsleven

In de periode van 2012 tot 2018 zien we dat het aantal leden van sportverenigingen, culturele verenigingen, hobbyverenigingen en gezelligheidsverenigingen in Nederland ieder jaar afneemt. In de periode 2012-2016 bleef het deel van de personen vanaf 15 jaar dat lid was van een vereniging stabiel op meer dan driekwart. Dit lijkt erop te duiden dat nog evenveel mensen lid zijn van een vereniging, maar dat mensen gemiddeld van minder verschillende verenigingen lid zijn.

Ook in de organisatiestructuur van verenigingen zien we verschuivingen. Mede doordat het voor verenigingen steeds moeilijker is voldoende bestuursleden aan zich te binden, zien we bijvoorbeeld een opkomst van multi-verenigingen, waarbij meerdere (sport)verenigingen samengaan onder één vereniging(sbestuur).

2.7 Participatiesamenleving

In de huidige samenleving wordt verwacht dat we 'actief burgerschap tonen'. Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) formuleert dat als de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van een gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren.

Als we spreken van burgerparticipatie kunnen we drie vormen onderscheiden:

1. Meedoen (maatschappelijke participatie)

Hierbij gaat het om de mate waarin mensen actief meedoen in de samenleving, zoals bijvoorbeeld contacten die mensen hebben in de buurt en met familie, deelnemen aan activiteiten, lidmaatschap van verenigingen, het verrichten van (vrijwilligers)werk, et cetera.

2. Meedenken (beleidsparticipatie)

Dit betreft een vorm van participatie waarbij de overheid aan zet is en inwoners vraagt om mee te denken/praten over het beleid of bij de uitvoering van een project. Ook adviesraden zoals een dorpsraad of cliëntenraad behoren tot deze vorm van participatie.

3. Zelf doen (maatschappelijk initiatief)

Dit gaat om eigen initiatieven van inwoners, zoals het gezamenlijk onderhouden van het openbaar groen, het inrichten van een speeltuintje, het voeren van actie voor een verkeersveilige straat of het organiseren van een buurtbarbecue. Maar het gaat ook om het – al dan niet met ondersteuning van de overheid – aan de slag gaan om als inwoners een maatschappelijk vraagstuk aan te pakken, zoals de zorg, de energietransitie of de aanleg van een glasvezelnetwerk. Dit zien we steeds vaker gebeuren in de vorm van coöperaties. Ook het zelf beheren van een sport- of maatschappelijke accommodatie is een voorbeeld van

maatschappelijk initiatief. In dit participatieveld zijn de burgers aan zet en heeft de gemeente een faciliterende rol. Als men spreekt van overheidsparticipatie heeft men het over deze vorm van participatie.

Voorafgaand aan de participatiemaatschappij was in Nederland sprake van een verzorgingsstaat. In die periode heeft de overheid juist de regie overgenomen van de burger. In de huidige participatiesamenleving ontplooiën burgers weer steeds meer eigen initiatieven en neemt het (gevoel van) eigenaarschap voor de eigen woon- en leefomgeving onder de inwoners weer toe. Inwoners willen weer steeds vaker zelf de verantwoordelijkheid dragen voor hun eigen woon- en leefomgeving en de aanpak van maatschappelijke vraagstukken.

3. Sociale veerkracht: omgaan met veranderingen in de maatschappij

De maatschappelijke ontwikkelingen hebben dus invloed op ons als mens en als samenleving. Hoe we als individu en als samenleving omgaan met deze veranderingen noemen we sociale veerkracht. Vanuit de provincie Noord-Brabant wordt hier veel aandacht aan besteed in het Programma Versterken Sociale Veerkracht. In dit programma wordt werkendewijs ontdekt wat wel en niet werkt en hoe sociale veerkracht maatschappelijke opgaven kan versnellen en verduurzamen (Noord-Brabant, 2020).

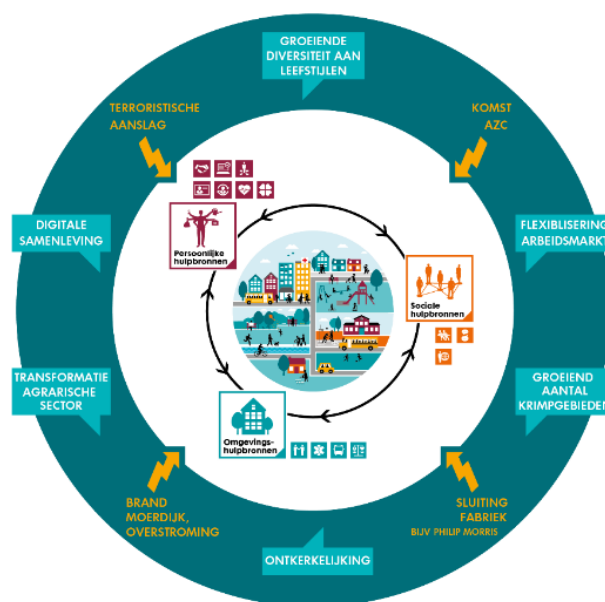
3.1 Het begrip sociale veerkracht

Het begrip veerkracht komt oorspronkelijk uit de rampenstudies: "Hoe snel hebben mensen na een ramp, zoals bijvoorbeeld een overstroming of aardbeving, hun huisje weer opgebouwd?". In het programma 'sociale veerkracht' van de provincie Noord-Brabant wordt een bredere toepassing van het begrip gebruikt. Het gaat hierbij niet zozeer om het omgaan met tegenslagen of veranderingen in het leven die voor mensen individueel als ingrijpend worden ervaren, zoals een overlijden of het verliezen van je baan, maar om veranderingen met een bredere maatschappelijke impact.

Het kan daarbij gaan om zowel plotselinge veranderingen ("schokken") zoals de komst van een AZC of de sluiting van een grote fabriek, als om geleidelijke veranderingen, zoals de eerder genoemde ontwikkelingen als ontgroening en vergrijzing, groeiende diversiteit aan leefstijlen, de transitie van de verzorgingsstaat naar de participatiesamenleving, de individualisering en digitalisering, verduurzaming et cetera (zie figuur 1).

Het begrip **sociale veerkracht** definiëren we in dit kader als volgt:

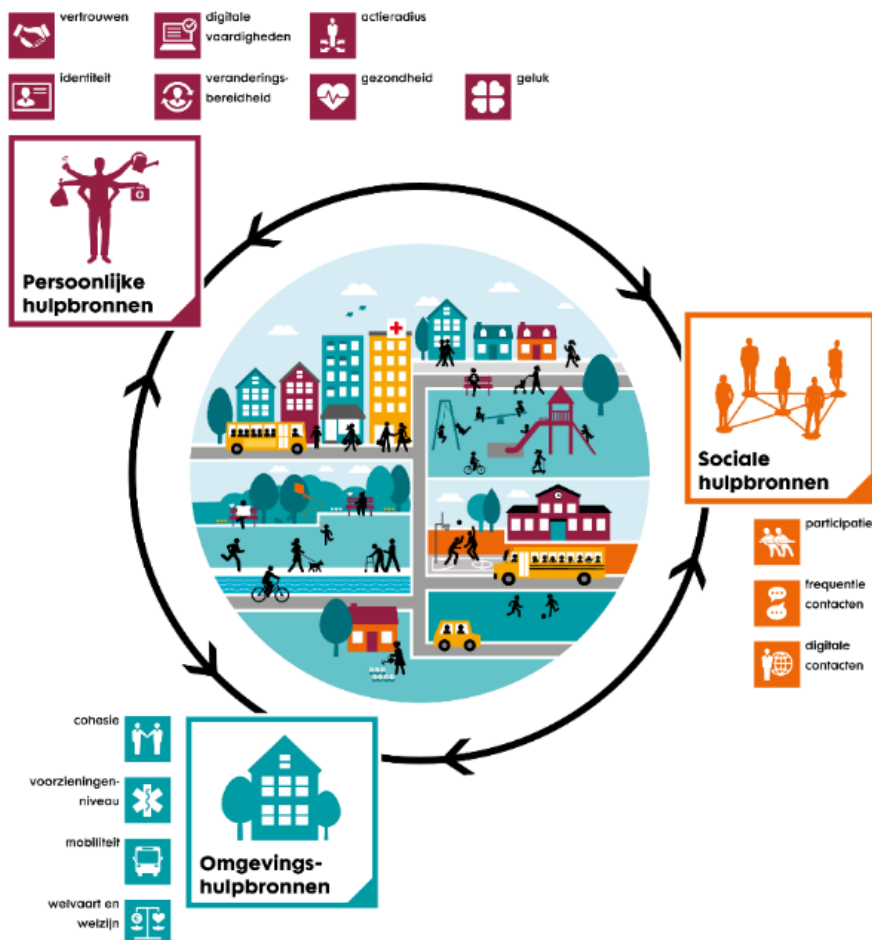
Sociale veerkracht is het vermogen van mensen en gemeenschappen om met veranderingen om te gaan en de toegang tot externe hulpbronnen die ze daarbij hebben.

Figuur 1: Plotselinge (schokken) en geleidelijke veranderingen

Er zijn 3 externe hulpbronnen:

- **Persoonlijke hulpbronnen:** de capaciteit van mensen (vaardigheden en competenties) en de motivatie om deze capaciteiten te gebruiken. We hebben het dan over persoonlijke kenmerken zoals opleidingsniveau, inkomenspositie, veranderingsbereidheid en vertrouwen in medemens of instituties.
- **Sociale hulpbronnen:** het hebben van sociale contacten (ook digitaal), informele hulp en de manier waarop en de mate waarin men participeert: sociaal, politiek en maatschappelijk. Via die sociale netwerken hebben mensen toegang tot hulpbronnen die ze individueel niet kunnen bereiken.
- **Omgevingshulpbronnen:** de aanwezigheid of bereikbaarheid (digitaal of met vervoer) van voorzieningen én de eigenschappen van de wijk (zoals de mate van welvaart, de sociale cohesie en veiligheid in de buurt).

De mate van sociale veerkracht wordt bepaald door een samenspel van de drie hulpbronnen. Tot op bepaalde hoogte zijn hulpbronnen inwisselbaar en kunnen elkaar daarmee compenseren.

Hieronder een voorbeeld:

In een klein dorp waar nauwelijks voorzieningen aanwezig zijn, kan Piet (88 jaar en slecht ter been), die niet beschikt over een auto of -rijbewijs, toch veerkrachtig zijn doordat hij een sterk sociaal netwerk heeft waarop hij een beroep heeft gedaan. Via zijn netwerk heeft hij nu een 'automaatje' gevonden, die hem ondersteunt bij het doen van boodschappen en het rijden naar activiteiten en doktersafspraken.

3.2 Elementen die sociale veerkracht versterken

Wat heeft de meeste invloed op de ontwikkeling van sociale veerkracht? Wat draagt bij? Op basis van grootschalig populatieonderzoek heeft het PON onderzocht welke hulpbronnen het meest bijdragen aan de sociale veerkracht. In figuur 2 is de top 10 van meest verklarende indicatoren weergegeven, met daaromheen in willekeurige volgorde de indicatoren die er eveneens toe doen.

Figuur 2 Top 10 hulpbronnen die het meest samenhangen met sociale veerkracht

Uit figuur 2 blijkt dat met name persoonlijke hulpbronnen bepalend zijn voor de mate van sociale veerkracht, op de voet gevolgd door sociale hulpbronnen. Omgevingshulpbronnen blijken minder sterk direct samen te hangen met sociale veerkracht. Grote uitzondering is sociale cohesie in de buurt of wijk, wat een sterk positief effect heeft op sociale veerkracht.

Geluk draagt in sterke mate bij aan sociale veerkracht. Factoren zoals gezondheid en het aantal negatieve gebeurtenissen dat je in je leven hebt meegemaakt hangen hier direct of indirect mee samen.

Naast deze individuele factoren staan in de top 10 aspecten die te maken hebben met de buurt: de cohesie in de buurt, de binding met de wijk, sociaal contact en het vertrouwen dat mensen hebben in instanties of in de medemens. Deze resultaten laten zien dat een wijk/buurtgerichte aanpak, gericht op het versterken van de cohesie, sociale contacten, vertrouwen en de binding van mensen in en met de buurt of wijk, belangrijk is voor de versterking van de sociale veerkracht.

Omgevingshulpbronnen, zoals de aanwezigheid van voorzieningen en gebouwen an sich (dus enkel de gebouwen) blijken geen noemenswaardige bijdrage te leveren aan sociale veerkracht. Maar zodra een gebouw bijdraagt aan de versterking van de cohesie in de buurt, binding in de buurten sociale (en eventueel digitale) contacten bevordert, levert het dus wel zeker een belangrijke bijdrage aan de sociale veerkracht van de wijk of het dorp. Gebouwen of voorzieningen kunnen dus wel degelijk van betekenis zijn. Gemeenschapshuizen en maatschappelijke (multifunctionele)accommodaties zijn plekken die deze functie kunnen vervullen en waar deze aspecten hun beslag kunnen krijgen. Niet voor niets richten veel bewonersinitiatieven zich op het behoud en het creëren van aantrekkelijke binnen- en buitenplekken (Zwaard & Specht, 2013).

3.3 Hulpbronnen versterken

Hetzelfde geldt voor 'ontmoeten' en 'meedoen'. Het gaat dan niet alleen om 'de activiteit' van ontmoeten en meedoen, maar om de invulling ervan. We kunnen 'ontmoeten' en 'meedoen' dus zien als middel om hulpbronnen te versterken, zodat inwoners sociaal veerkrachtiger worden.

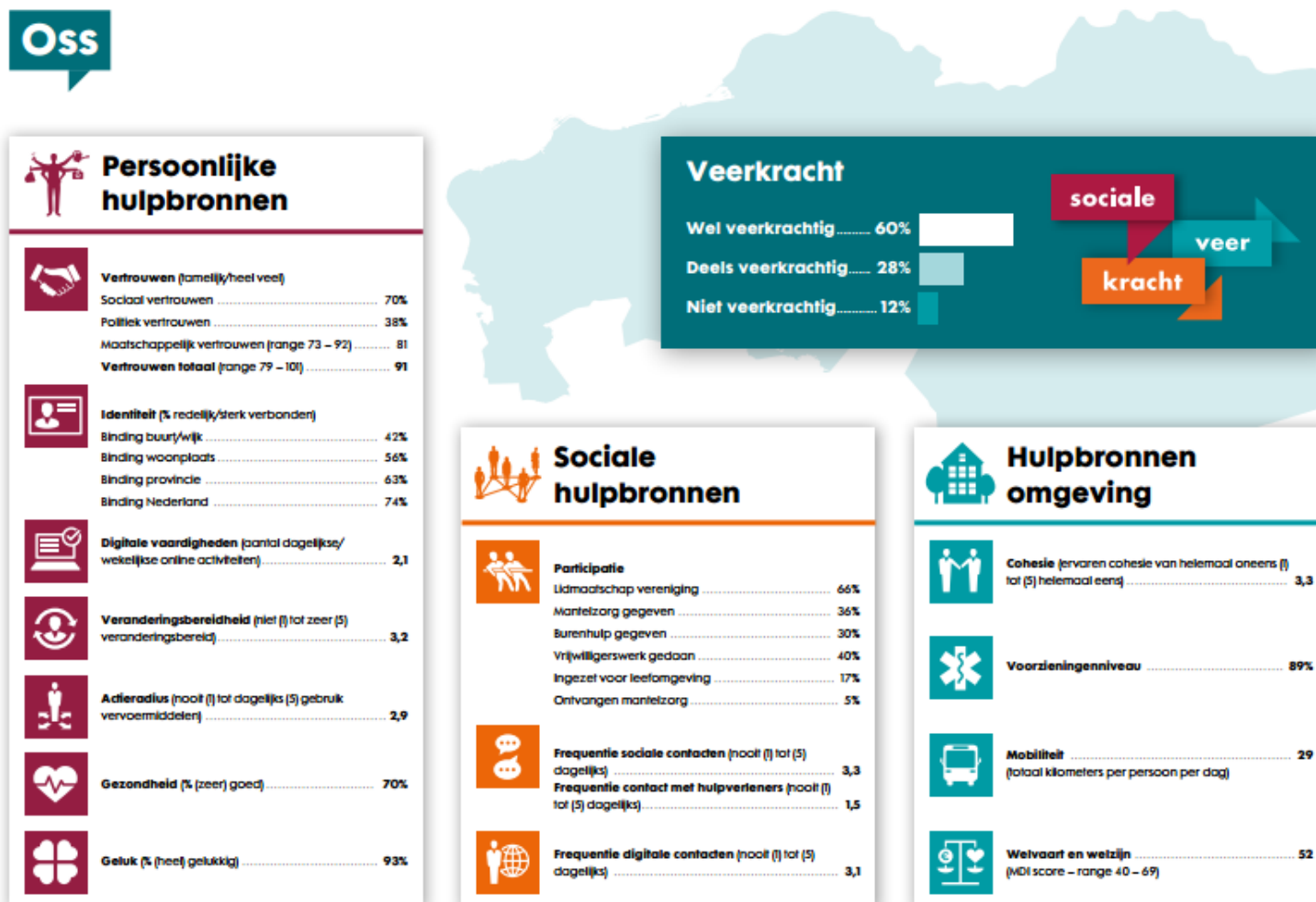
Een voorbeeld:

De koffieochtend in een wijkcentrum. Gaat het inwoners alleen om de activiteit 'koffie drinken'? Waarschijnlijk niet. Dit kunnen ze namelijk ook thuis doen. De koffieochtend is een middel om in contact te komen met anderen, om bijvoorbeeld eenzaamheid te verminderen/voorkomen. Het kan ook het middel zijn of als middel worden ingezet (bijvoorbeeld door vrijwilligers, inwoners of welzijnsmedewerker) om het netwerk van een inwoner te verbreden, rouwverwerking te bespreken, thema bijeenkomsten, informatieverstrekking over pensioen, lotgenotencontact, computerles, netwerk vergroten, talenten ontdekken, eerste stap in participatieproces, sociale cohesie versterken, etc.

Een 'ontmoeting' of 'deelnemen aan een activiteit' is dus niet het doel op zich. Het dient een overkoepelend doel: het versterken van de sociale veerkracht. Door hier bewust van te zijn kan de 'activiteit' ook gericht ingezet worden om een bijdrage te leveren aan het versterken van hulpbronnen.

3.4 Sociale veerkracht in Oss

Het PON (2018) heeft de sociale veerkracht in beeld gebracht voor de regio's en grotere gemeenten in onze provincie, waaronder Oss:

Gemeente Oss heeft volgens dit onderzoek een relatief hoog aandeel sociaal veerkrachtigen, namelijk 60% t.o.v. 57% gemiddeld in Noord-Brabant. Hoewel inwoners van Oss iets kwetsbaarder zijn op het gebied van gezondheid (70% t.o.v. 74%), scoort Oss wel duidelijk beter op het gebied van sociale participatie (mantelzorg, burenhulp, vrijwilligerswerk) en welvaart het welzijn (score 52 t.o.v. 45).

Het aandeel 'niet veerkrachtig', van 12%, en 'deels veerkrachtig', van 28%, trekt de aandacht, met name als we het hebben over kansen om onze inwoners sociaal veerkrachtiger te maken. Deze twee groepen zijn echter niet verder gespecificeerd in het onderzoek, waardoor we ook niet kunnen zeggen op welke gebieden zij niet/minder veerkrachtig zijn. In het volgende hoofdstuk zoomen we hier wel verder op in, omdat de GGD hier nader onderzoek naar heeft gedaan.

4. Verder inzoomen: 'kwetsbaarheid' en kwetsbare wijken in Oss

De GGD (2017) heeft in opdracht van de Provincie Noord-Brabant met het project 'Kwetsbaar Brabant' een verdiepingsslag gemaakt op de monitor Sociale Veerkracht. Bij de monitor Sociale Veerkracht wordt uitgegaan van een samenspel tussen sociale-, omgevings- en persoonlijke hulpbronnen, waarbij de persoonlijke hulpbronnen tot op heden het minst gevuld waren. Ook was het niet altijd mogelijk om op een lager schaalniveau (wijk) gegevens te presenteren, vooral voor de persoonlijke hulpbronnen. Dit zagen we in het vorige hoofdstuk duidelijk terug. In het project Kwetsbaar Brabant zijn deze lacunes opgevuld, ook voor de wijken en dorpen in gemeente Oss. Daarnaast is in Kwetsbaar Brabant extra accent gelegd op gezondheid (lichamelijk en psychisch), met ook aanvullende databronnen over gezondheid.

4.1 Wat verstaan we onder 'kwetsbaar'?

Kwetsbaarheid is een probleem. Het belemmert degenen die ermee te maken hebben om optimaal deel te nemen aan de samenleving. Maatschappelijke uitval ligt op de loer, vooral als de problemen zich opstapelen of escaleren. Hoe en waar die kwetsbaarheid zich uit, kan echter van persoon tot persoon verschillen. Ook voor politiek en beleid is sociale kwetsbaarheid een belangrijk onderwerp. Maar wat is 'kwetsbaarheid' nou concreet?

In het project Kwetsbaar Brabant is er een literatuurverkenning uitgevoerd naar kwetsbaarheid en kwetsbare mensen. Hieruit is gebleken dat er in Nederland geen eenduidige definitie bestaat voor kwetsbaarheid of kwetsbare mensen. Ook in de internationale literatuur worden uiteenlopende definities gebruikt. We merken het zelf al binnen onze eigen beleidsonderwerpen in het sociaal domein. Binnen elk thema hebben we weer een andere focus op 'kwetsbaar':

Inwoners met een psychische, lichamelijke en/of sociale beperkingen, zoals (oude) ouderen, fysiek beperkte mensen, verstandelijk beperkte mensen, mensen met psychosociale problemen, GGZ-cliënten, werkzoekenden en bijstandsgerechtigden – ver van de arbeidsmarkt, inwoners met armoedeproblemen en/of schulden, allochtonen, (hang)jongeren, mantelzorgers, vrijwilligers, mensen die te maken hebben met huiselijk geweld (preventie en slachtoffers).

4.1.1 EEN ALGEMENE DEFINITIE VOOR KWETSBAARHEID

In Kwetsbaar Brabant is gezocht naar elementen die bruikbaar zijn voor een algemene definitie voor kwetsbare mensen die voor verschillende leeftijdsgroepen en in verschillende situaties toegepast kan worden. Uitgangspunt daarbij is dat ieder mens risico loopt en (tijdelijk) kwetsbaar kan zijn. Meestal is er sprake van een enkele risicofactor. Bij een bedreigende gebeurtenis is dan de kans op negatieve gevolgen klein en de persoon raakt niet uit balans: er is geen negatieve uitkomst. Wanneer er sprake is van een opeenstapeling van risicofactoren, zeker als er geen beschermende factoren tegenover staan, is een persoon vatbaar voor een bedreigende gebeurtenis en is de kans op negatieve gevolgen groter. De balans kan dan doorslaan naar een negatieve

uitkomst (maatschappelijk vangnet nodig, professionele hulp of ondersteuning). Kwetsbaarheid wordt dus gezien als een voorstadium van maatschappelijke uitval.

In het onderzoek van Kwetsbaar Brabant is gekozen voor de volgende definitie van kwetsbaarheid, welke we in deze beleidsnotitie overnemen:

Kwetsbare mensen bevinden zich in een toestand waardoor ze bij een bedreigende gebeurtenis een grote kans hebben op een negatieve uitkomst.

4.2 Indicatoren kwetsbaarheid

Om in het project Kwetsbaar Brabant informatie te kunnen meten over kwetsbaarheid in de wijken, is er een indicatorenset kwetsbaarheid opgesteld. Deze set is onderverdeeld in diverse dimensies of leefdomeinen, zoals onderscheiden in de zelfredzaamheidsmatrix (Lauriks, 2013) (Brink, 2015):

- Inkomen
- Woonomgeving
- Lichamelijke gezondheid
- Psychische gezondheid
- Dagelijkse bezigheden
- Sociale samenhang
- Leefstijl

De combinatie van de verschillende domeinen vormt de samenvattende maat voor Kwetsbaarheid.

Indicatorenset 'Kwetsbaar Brabant. Een verdieping op de monitor Sociale Veerkracht'

Indicatoren inkomen		
Schulden	Aandeel particuliere huishoudens dat een negatief vermogen bezit	CBS, 2013
Bijstand	Aandeel personen dat een bijstandsuitkering ontvangt	CBS, 2015
Moeite met rondkomen	Aandeel personen dat moeite heeft met rondkomen (uitgesplitst naar type kostenpost)	GGD, 2016
Indicatoren woonomgeving		
Verhuiscandidate	Aandeel personen dat aangeeft binnen twee jaar te willen verhuizen	WoON, 2015
Vandalisme	Aandeel vernielingen, beschadiging en misdrijven tegen openbare orde en gezag	CBS, 2015
Indicatoren lichamelijke gezondheid		
Lichamelijke beperkingen	Aandeel personen dat minimaal 6 maanden ernstig beperkt is in activiteiten vanwege gezondheidsproblemen	GGD, 2016
Slecht ervaren gezondheid	Aandeel personen dat eigen gezondheid als slecht ervaart	GGD, 2016
Chronisch zieken	Aandeel personen met minimaal 1 chronische aandoening in het afgelopen jaar waarvoor onder behandeling van een arts	GGD, 2016
Indicatoren psychische gezondheid		
Psychische problemen	Aandeel personen dat psychisch ongezond is	GGD, 2016
Zelfmoordgedachten	Aandeel personen dat afgelopen jaar vaak heeft overwogen om een einde te maken aan het leven	GGD, 2016
Weinig regie over eigen leven	Aandeel personen dat weinig regie heeft over eigen leven	GGD, 2016
Indicatoren dagelijkse bezigheden		
Geen vrijwilligerswerk	Aandeel personen dat geen vrijwilligerswerk doet	GGD, 2016
Geen betaalde baan	Aandeel huishoudens dat arbeid niet als voornaamste inkomensbron heeft	CBS, 2013
Geen lid zijn van een vereniging	Aandeel personen dat geen lid is van een vereniging	GGD, 2016
Indicatoren sociale samenhang		
Ernstige eenzaamheid	Aandeel personen dat ernstig eenzaam is	GGD, 2016
Gebrek aan steun uit omgeving	Aandeel personen dat niemand in de omgeving heeft die hulp kan bieden als daar behoefte aan is vanwege de gezondheid	GGD, 2016
Ontevredenheid betrokkenheid buurt	Aandeel personen dat ontevreden is over de betrokkenheid van de buurt (sociale cohesie)	GGD, 2016
Echtscheidingen	Aandeel huwelijken dat door een echtscheiding is ontbonden.	CBS, 2016
Indicatoren leefstijl		
Hulpvragers verslavingszorg	Aandeel personen dat in behandeling is bij de verslavingszorg voor drugs, alcohol, gokken, etc.	LADIS, 2015
Zwaar alcoholgebruik	Aandeel personen dat overmatig drinker is	GGD, 2016
Ernstig overgewicht	Aandeel personen met ernstig overgewicht	GGD, 2016

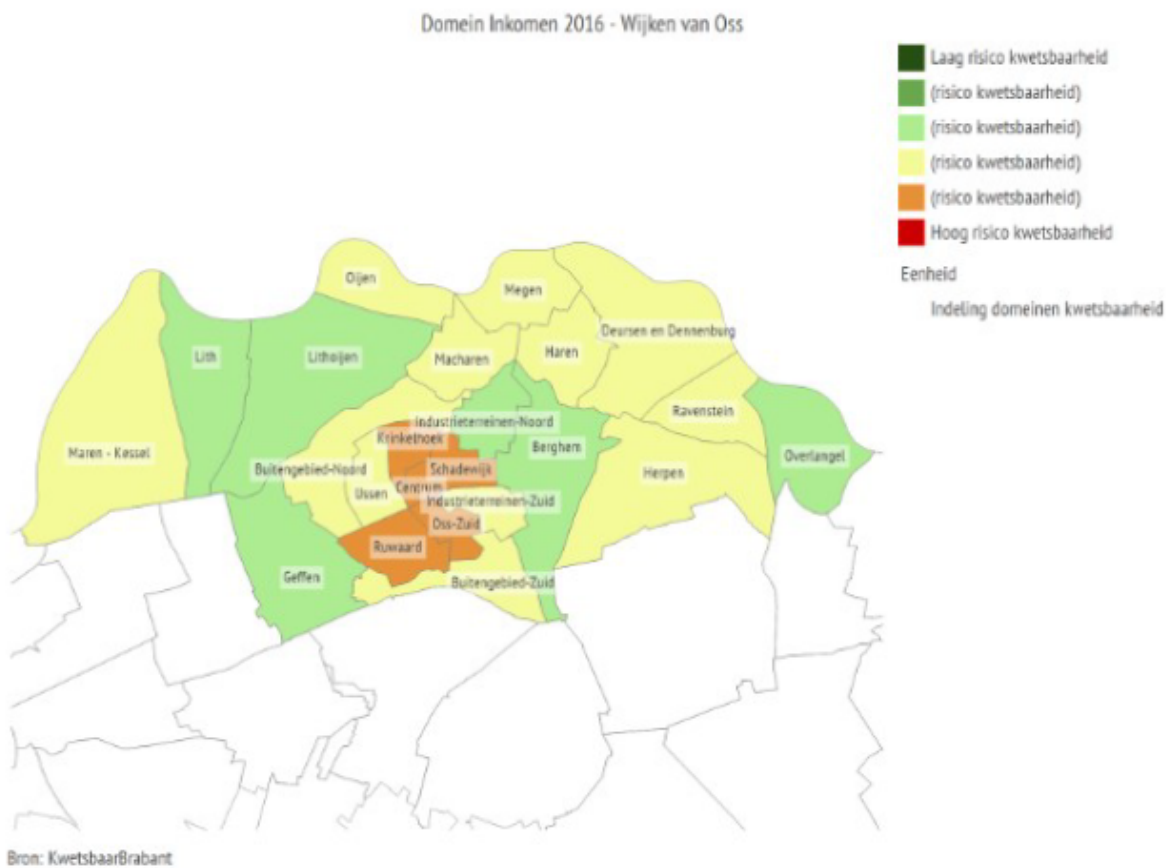
4.3 Kwetsbare wijken in Oss

Het project Kwetsbaar Brabant heeft aan de hand van de indicatorenset onderzoek gedaan naar de kwetsbaarheid in de Osse wijken en dorpen. We zoomen in op de volgende domeinen:

- Inkomen
- Lichamelijke en psychische gezondheid
- Dagelijkse bezigheden
- Leefstijl
- Sociale samenhang

4.3.1 INKOMEN

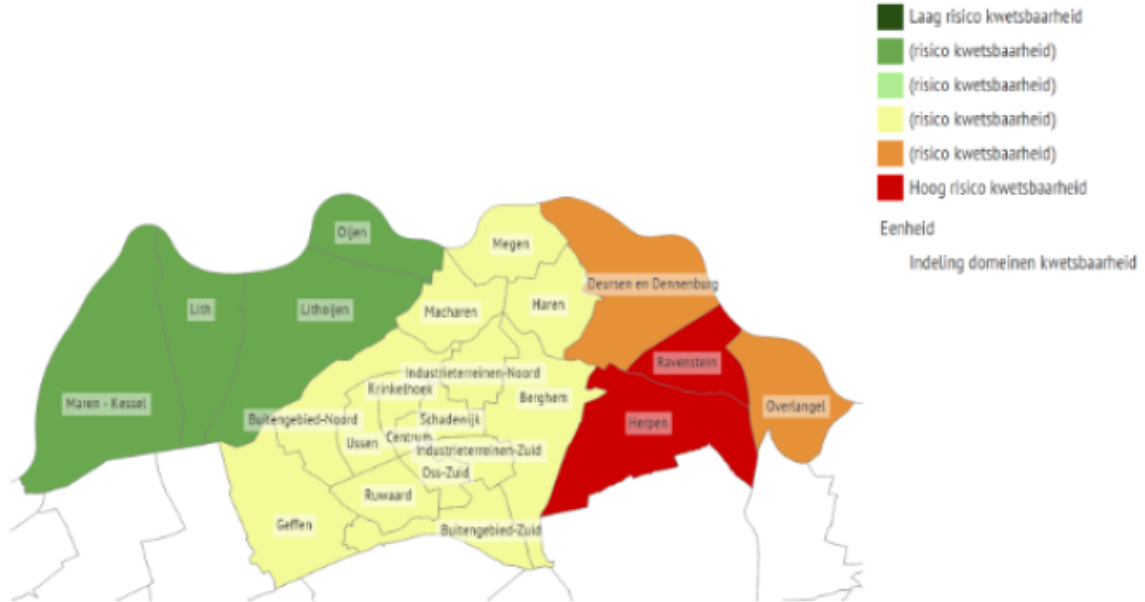
De wijken met het hoogste aandeel alleenstaanden, zijn tevens de meest kwetsbare wijken voor wat betreft het inkomen (oranje gebieden). Het betreft de wijken Centrum, Kringelhoek, Schadewijk, Oss-Zuid en Ruwaard.

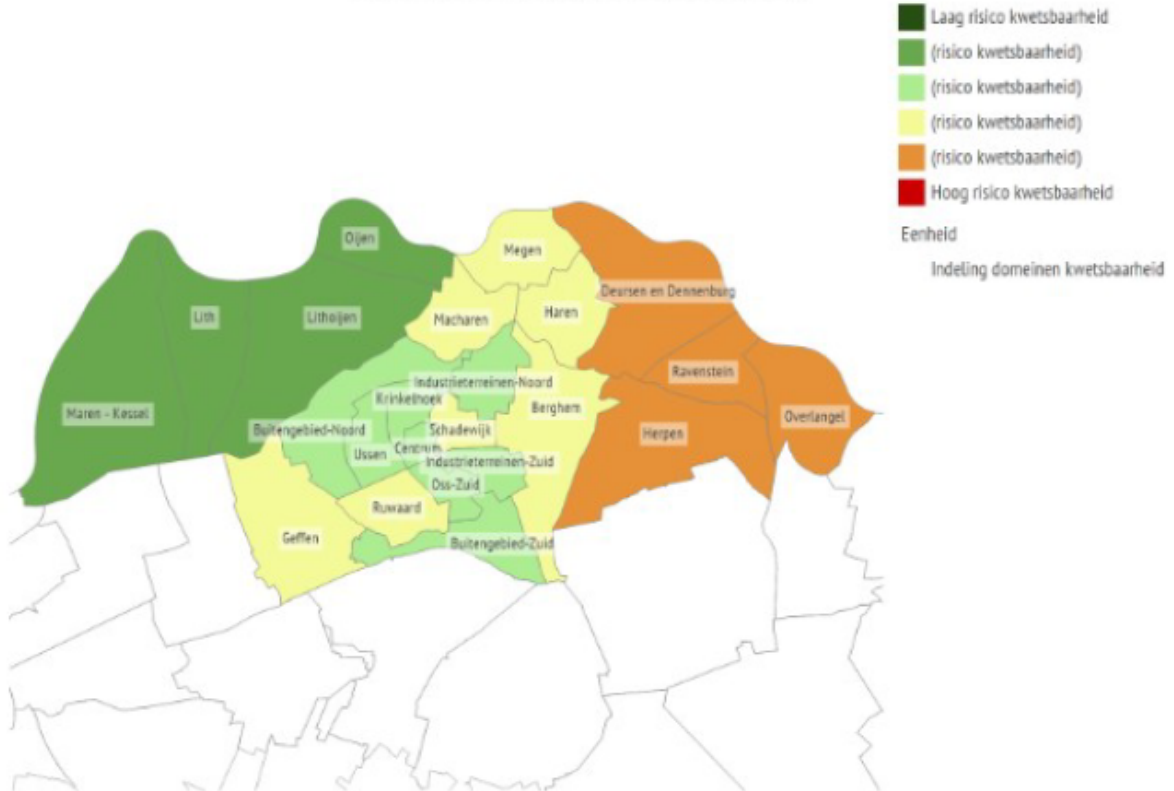
4.3.2 LICHAAMELIJKE EN PSYCHISCHE GEZONDHEID

Vooral de dorpen in het Oosten van de gemeente Oss lijken het meest kwetsbare voor wat betreft de gezondheid, zowel lichamelijk als geestelijk (rood/oranje gebieden). Het betreft de dorpen Ravenstein, Herpen, Deursen/Dennenburg en Overlangel.

Domein Lichamelijke gezondheid 2016 - Wijken van Oss

Domein Psychische gezondheid 2016 - Wijken van Oss

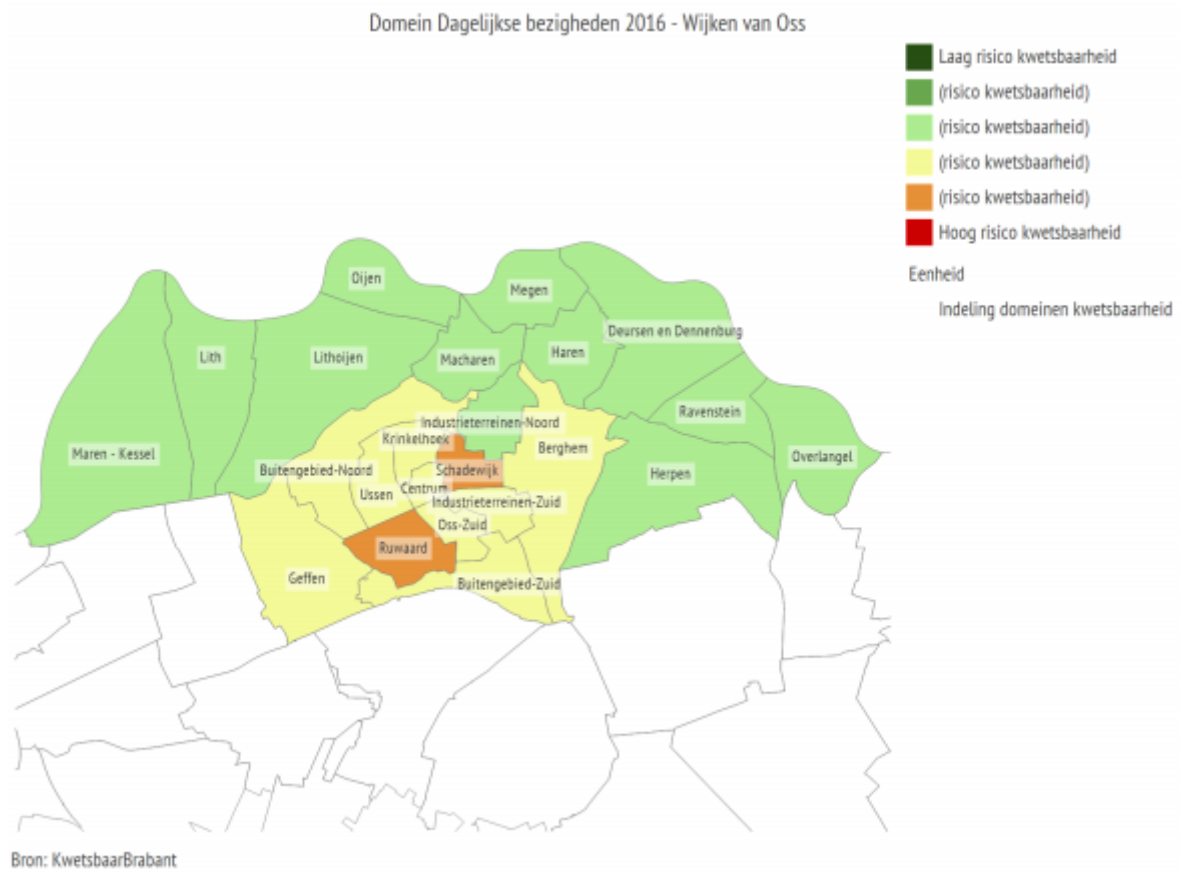

Bron: KwetsbaarBrabant

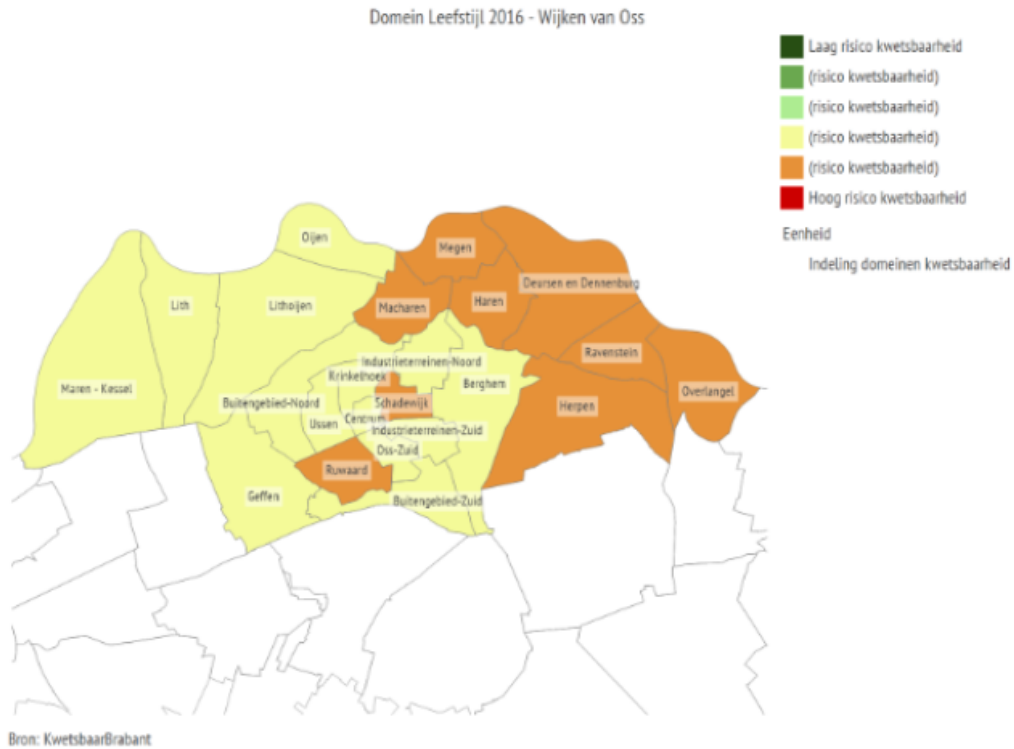
4.3.3 DAGELIJKSE BEZIGHEDEN

De wijken Schadewijk en Ruwaard (oranje gebieden) zijn het meest kwetsbaar als het gaat om dagelijkse bezigheden. Deze wijken hebben het grootste aandeel inwoners zonder betaald werk, vrijwilligerswerk of lidmaatschap van een vereniging.

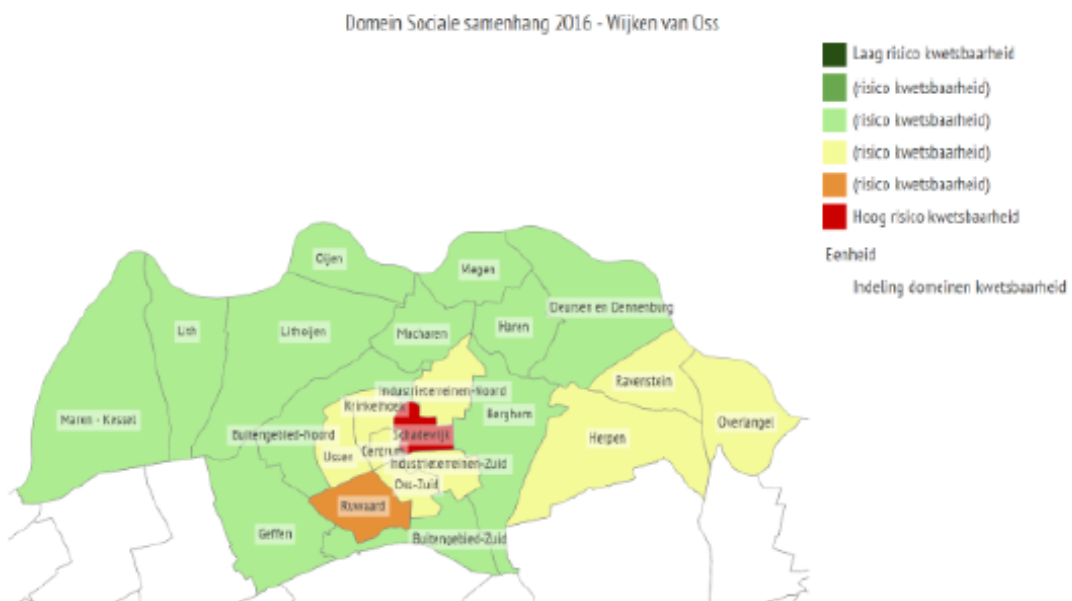
4.3.4 LEEFSTIJL

Qua leefstijl zien we in de stadskern dat de wijken Ruwaard en Schadewijk het meest kwetsbaar zijn. Dat geldt ook voor de dorpen Megen, Haren en Macharen en de dorpen in het oosten van de gemeente Oss.

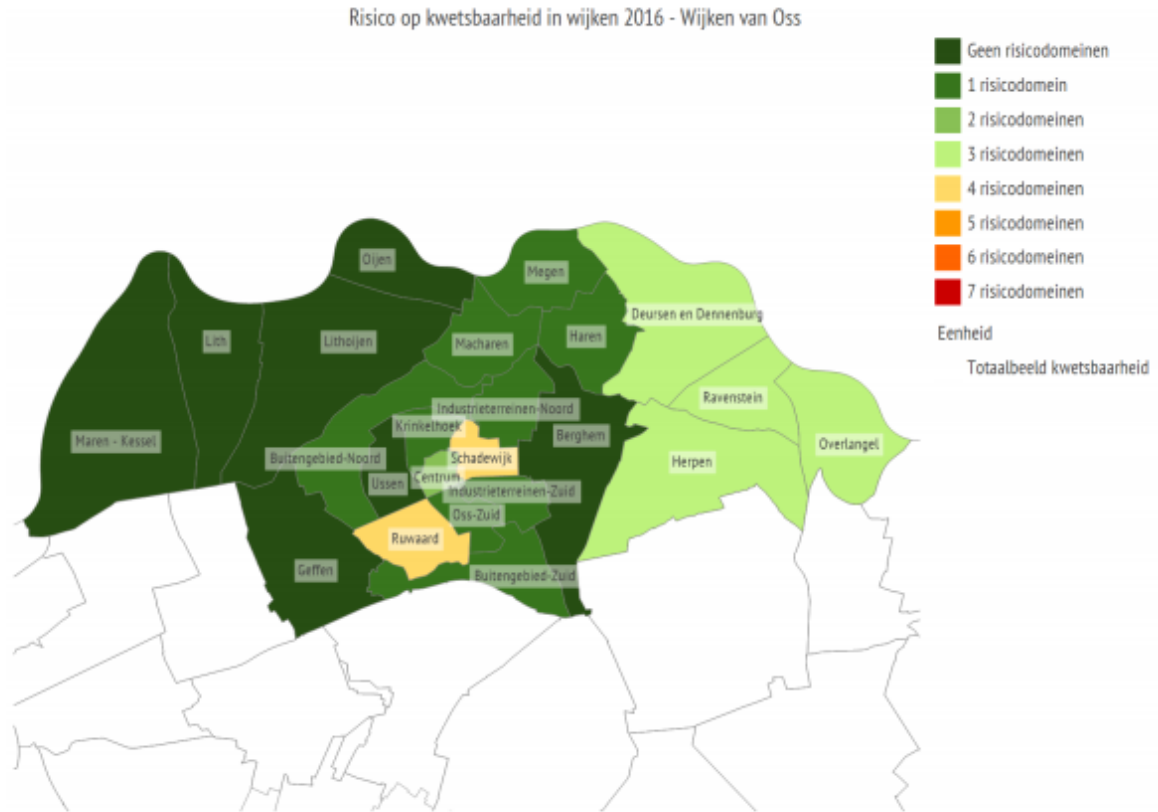
4.3.5 SOCIALE SAMENHANG

De sociale samenhang is het minst sterk (meest kwetsbaar) in de wijken Schadewijk en Ruwaard. De diversiteit van de bevolking is in deze twee wijken ook het grootst.

4.3.6 WIJKEN MET DE GROOTSTE KWETSBAARHEID

In onderstaand figuur is te zien in welke wijken de totale kwetsbaarheid het hoogst is. De wijken Schadewijk en Ruwaard zijn met vier risicodomeinen het kwetsbaarst, gevolgd door de dorpen in het oosten van onze gemeente, Deursen en Denneburg, Ravenstein, Herpen en Overlangel. In deze wijken/dorpen hebben de inwoners op de diverse domeinen de meeste kans op maatschappelijke uitval.

Bron: KwetsbaarBrabant

5. Het versterken van de sociale veerkracht in Oss

Als lokale overheid zijn we in verschillende domeinen actief met het versterken van hulpbronnen van onze kwetsbare inwoners. We hebben hier als lokale overheid een taak in uit te voeren. Maar ook zijn we aan de slag om onze eigen ambities te realiseren. Onder andere rondom meer preventief werken, vroegtijdig signaleren, het vergroten van de leefbaarheid in wijken en dorpen en ontmoeten dichtbij mogelijk maken (coalitieprogramma 2018-2022). We experimenteren met andere manieren van integraal, wijkgericht (samen)werken, we starten pilots en doen er in mee. We bieden ook de ruimte aan inwoners om zelf hun innovatieve ideeën voor welzijn en zorg vorm te geven.

Maar we zijn als gemeente niet de enige die zich actief inzetten voor onze kwetsbare inwoners. In dit hoofdstuk laten we zien dat er zowel binnen de gemeentelijke organisatie als daarbuiten hard gewerkt wordt aan het versterken van de sociale veerkracht van inwoners. Ook geven we aan wat we hiervan kunnen leren en meenemen in het maken van beleid rondom het versterken van de sociale veerkracht in de eigen leefomgeving van onze inwoners.

5.1 Sociale Veerkracht versterken binnen de gemeentelijke organisatie

In het vorige hoofdstuk zoomden we in de op kwetsbare wijken in Oss. Onze inwoners in deze wijken/dorpen ondervinden vooral kwetsbaarheden op de thema's:

- Inkomen
- Lichamelijke en psychische gezondheid
- Dagelijkse bezigheden
- Leefstijl
- Sociale samenhang

Vooral in het sociaal domein herkennen we deze kwetsbaarheden en komen deze onderwerpen dan ook terug in het sociaal beleid. Er zijn nog veel meer onderdelen uit te werken uit het sociaal domein die raakvlakken hebben met het versterken van de sociale veerkracht van onze inwoners. Denk aan het onderwijs, jeugd, arbeidsmarktbeleid, sociaal-cultureel beleid, vrijwilligers, ... We hebben ons nu beperkt tot de terreinen die het meest raakvlak hebben met het versterken van de kwetsbaarheden op bovengenoemde thema's.

Zo staat de kwetsbaarheid rondom het inkomen centraal in de Participatiewet (PW) en in ons Minimabeleid (beleidskader Armoede en Schulden, 2020). Inwoners die niet (geheel) kunnen voorzien in hun eigen levensonderhoud kunnen een beroep doen op een bijstandsuitkering. Via participatietrajecten, bijvoorbeeld op een werkervaringsplek, worden zij begeleid naar een passende arbeidsplaats, het liefst naar de reguliere arbeidsmarkt, zodat zij geen beroep meer hoeven te doen op de PW. Dit is echter niet voor iedereen passend en haalbaar. Een deel van deze inwoners heeft bijvoorbeeld een arbeidsbeperking of een te grote afstand tot de (reguliere) arbeidsmarkt. Hierdoor zullen zij vaak voor een lange tijd of zelfs tot hun pensioengerechtigde leeftijd aangewezen zijn op de ondersteuning vanuit de PW.

In diverse beleidsterreinen staan de kwetsbaarheden van onze inwoners m.b.t. de lichamelijke en psychische gezondheid centraal, bijvoorbeeld:

- Iemand kan door beperkingen niet (meer) participeren op de reguliere arbeidsmarkt (PW);
- Woningaanpassingen of hulpmiddelen zijn nodig om thuis te kunnen blijven wonen (Wmo);
- Behoeftte op ondersteuning in het huishouden (Wmo);
- Behoeftte in vervoer (Wmo);
- Behoeftte op ondersteuning in het aanbrengen van dagstructuur of -ritme (Wmo);
- Inwoners met psychische kwetsbaarheid komen vanuit de GGZ-instelling terug in de wijk wonen (Wmo/Wonen/Veiligheid);
- Op een passende plek betekenisvol meedoen (Wmo);
- Toegankelijkheid van gebouwen voor inwoners met een beperking (Vastgoed);
- Ondersteuning van een naaste met een ondersteuningsbehoefte (mantelzorg).

Op het gebied van het verbeteren van de leefstijl, sociale samenhang en dagelijkse bezigheden is een belangrijke taak weggelegd bij het welzijnswerk en de welzijnswerkers van ONS Welzijn. Welzijn en welzijnswerk maken onderdeel uit van het sociale domein en zijn daarom verweven met veel terreinen, zoals jeugd, Wmo, wonen, leefbaarheid en veiligheid. Signaleren, preventief werken, vraagverheldering, doorverwijzen, verbinden en werken aan een sterke sociale basis. Van een goed leefklimaat en een sterke gemeenschap gaat een belangrijke preventieve werking uit. Als mensen goed met elkaar samenleven en wonen, dan zijn ze van betekenis voor elkaar en zo verkleinen we de kans op problemen (conceptversie Visie op Welzijn, april 2020).

Ook ons gezondheidsbeleid is met name gericht op preventie en gezondheidsbevordering. Vanuit de gedachte van positieve gezondheid werken we samen met maatschappelijke partners² aan de vitaliteit van onze inwoners, zodat we gezondheidsverschillen verkleinen en hiermee instroom in zwaardere zorg uitstellen en/of voorkomen.

5.2 Gemeentelijke vernieuwing

Als gemeente hebben we naast de gemeentelijke taken ook onze eigen ambities die we willen realiseren om de transformatie in het sociale domein echt vorm te geven. We spelen dan ook in op ontwikkelingen die hier mee te maken hebben en gaan aan de slag met innovatie, vernieuwing, experimenten en pilots. We kunnen van deze opgedane ervaring(en) veel leren om ontmoeten en meedoen ook écht mogelijk te maken in de eigen leefomgeving van onze inwoners.

5.2.1 PREVENTIE EN TRANSFORMATIE - OSS INNOVEERT

De gemeenteraad heeft het college van B&W in 2016 de opdracht gegeven om te investeren in preventie en innovatie. Het college heeft in 2016 én 2017 een bedrag van €300.000,- beschikbaar gesteld om innovatieve ideeën binnen het sociaal domein te stimuleren. In juni 2016 is het innovatiefonds 'Oss Innoveert: vernieuwen in welzijn en zorg' opgericht. In 2018 is dit fonds enkel

---

² o.a. met de GGD, Brabant Zorg en het Sport Expertise Centrum (SEC)

beschikbaar gesteld voor inwoners met innovatieve ideeën voor de verbetering van de zorg voor elkaar, de leefbaarheid en participatie in wijk en buurt. De initiatiefnemers worden na toekenning voorzien van ondersteuning en een eenjarige startinvestering. Dit om burgerkracht en lokale initiatieven te ondersteunen en stimuleren.

We zien, mede door dit laagdrempelige beleidsinstrument, mooie initiatieven ontstaan die bijdragen aan het versterken van de Osse veerkracht. Inwoners willen graag iets voor elkaar betekenen. Ze zetten hun energie en talent voor elkaar in, in de meest uiteenlopende, unieke initiatieven.

We zien echter ook dat meerder initiatiefnemers moeite hebben om na het eerste jaar overeind te blijven. Dit zit dan vaak niet in de energie en de wil om het initiatief door te laten gaan, maar met name in de financiering van een ruimte om het initiatief daadwerkelijk in vorm te geven. Een (groot) deel van de startinvestering uit Oss Innoveert gaat in dit eerste jaar dan ook op aan huur³. Bij het aflopen van het investeringsjaar moeten initiatiefnemers zelf een manier vinden om de huur te betalen. Dit kost initiatiefnemers veel tijd en energie, zeker als er geen nieuwe financiering wordt gevonden. Dit vormt voor veel initiatieven een grote belemmering, met name omdat het initiatief zelf geen inkomsten genereert uit de activiteit/initiatief zelf. Regelmatig wordt er dan door initiatiefnemers weer een aanvraag ingediend voor een bijdrage uit Oss Innoveert of het Preventie en Transformatiebudget. Afhankelijk van de ruimte in het budget en/of het doel van het initiatief wordt de aanvraag wel of niet toegekend. De voorwaarden voor toekenning ontbreken echter, hier is (nog) geen beleid voor opgesteld. Het kan dus zijn dat hierdoor een initiatief noodgedwongen moet stoppen.

Hieronder enkele voorbeelden van initiatieven die zich inzetten voor het versterken van de sociale veerkracht van inwoners en het percentage van het Oss Innoveert budget dat besteed is aan het huren van een ruimte:

Initiatief Rouwcafé Oss

Oss Innoveert: €5.705,- (in 2016 en 2017) + €2.100,- aanvullend aan huur in 2019
= totaal €7.805,-

= 27% op aan huur

Initiatief Samen aan Tafel / Proathuis Macharen

Oss Innoveert: €4.878,- (in 2017) + €1.800,- aanvullend aan huur in 2019
= totaal €6.678,-

= 27% aan huur

Initiatief De Huiskamer in buurthuis De Binnenstad

---

³ We hebben niet van elke initiatief inzichtelijk welk percentage van het budget besteed wordt aan huur. Het onderdeel 'huur' staat niet altijd specifiek opgenomen in de begroting of in de eindverantwoording van het initiatief. We hebben de analyse gemaakt op basis van de initiatieven die dit wel duidelijk hadden gespecificeerd.

Oss Innoveert: €5.000,- (in 2018), waarvan de huur €4.368,- was.

= 87% aan huur

Wat leren we hier van en nemen we mee?

We zien dat we nu als gemeente al een flink percentage van de huurkosten financieren. Dit voorbeeld geeft echter nog geen overall beeld omdat niet alle initiatieven de huurkosten gespecificeerd hebben in de begroting en/of de eindverantwoording. Het geeft ook alleen een globaal beeld voor de initiatieven die gestart zijn vanuit Oss Innoveert. Wat we al wel met zekerheid kunnen stellen is dat er veel energie in onze inwoners aanwezig is om iets voor elkaar te betekenen.

Wat nou als we als gemeente de 'huurbelemmering' voor deze initiatiefnemers kunnen wegnemen? Initiatiefnemers kunnen de middelen dan besteden aan datgene waar het initiatief daadwerkelijk voor bedoeld is: het versterken van de sociale veerkracht van mede-inwoners. De kans is dan groter dat zij ook na het eerste jaar blijven bestaan. Hierdoor krijgen zij de kans om een duurzame, waardevolle positie in te nemen in de buurt of het dorp. Zij bouwen aan de sociale veerkracht van onze inwoners!

5.2.2 ONDER DE PANNEN

In 2018 is er op initiatief van het college van B&W een werkgroep samengesteld om te kijken hoe er een beter passend aanbod voor laagdrempelig ontmoeten in de wijken en dorpen in gemeente Oss gerealiseerd kan worden. De werkgroep bestaat uit leden van de organisaties ONS Welzijn, Brabant Zorg, Brabant Wonen, Mooiland en Gemeente Oss. In een aantal buurthuizen is er vervolgens een concrete start gemaakt om laagdrempelig ontmoeten vorm te geven, waarbij het eigenaarschap van de initiatieven zoveel mogelijk bij de inwoners/vrijwilligers ligt. Elk buurthuis had uiteindelijk een divers aanbod aan activiteiten, passende bij de behoefte van de inwoners:

- *De Binnenstad, Oss-centrum*
  - Activiteiten: zonder afspraak of lidmaatschap binnenlopen, ontmoeten, koffie drinken, met ruimte voor eigen inbreng en invulling.
- *Wijkcentrum Schadewijk*
  - Activiteiten: samen eten, sociaal vitaal, samen sporten en koffie drinken, Broodje Schadewijk, ambassadeurs armoede, project straatversterkers.
- *Huiskamer 't Slotje, Herpen*
  - Activiteiten: ontmoeten, koffiedrinken en gezellige gesprekken, hobby- en knutselmiddagen, handwerken, thema-avonden, huisbezoeken, cursus lezen, kerstmarkt, dineren.

Deze drie 'pilots' zijn begin 2020 geëvalueerd. Uit de evaluaties komen de volgende knel- en leerpunten naar voren:

Ervaren knelpunten:

- Samenwerking tussen het bestaande systeem (de beheerstichting) en het nieuwe ontstane systeem (de vrijwilligers en de sociaal werker van ONS Welzijn) verliep stroef. De verwachtingen waren divers, zaten niet goed op een lijn. Het duurde lang voordat de communicatie beter verliep, de rollen duidelijk waren en verwachtingen overeen kwamen.
- In het wijkcentrum Schadewijk wordt sinds april 2019 een ruimte gehuurd door de gemeente: 'De Werkplaats'. Deze ruimte is beschikbaar gesteld voor de pilot 'laagdrempelig ontmoeten'. Het beheer van het buurthuis heeft geprobeerd de ruimte in eigen beheer te houden door een hoger bod neer te leggen dan de gemeente had gedaan.
- De werkwijze van de sociaal werker van ONS Welzijn werd door de beheerder als bedreigend ervaren; te aanwezig en te veel zelf initiatief nemend. Men stelt zich vooral op als beheerder (beheersers) en minder als gastheer/-vrouw.

Belangrijkste leerpunten:

- Duidelijkheid over het doel van laagdrempelig ontmoeten en de rol van ieder daarin. Voorwaarde voor laagdrempelig ontmoeten is dat de neuzen vooraf dezelfde kant op staan;
- De beheerder is aangenomen om te beheren, terwijl laagdrempelig ontmoeten vooral een gastheer/-vrouw vereist die mensen laagdrempelig ontvangt en naar de juiste plek doorverwijst;
- De ondersteuning, aanwezigheid van een vaste sociaal werker van ONS welzijn wordt als erg prettig en waardevol ervaren. Hierdoor zijn de lijnen kort en wordt er doorgepakt wanneer dat nodig is. De sociaal werker ondersteunt het proces. Deze professional is een belangrijke schakel om de communicatie tussen diverse partners/partijen in goede banen te leiden. Deze professional is een vast aanspreekpunt voor de vrijwilligers en wanneer dat nodig is ook voor de bezoekers. Deze professional zet eigen netwerk en kennis in om het initiatief structureel te laten verlopen en waar nodig door te ontwikkelen;
- Zorg dat de professional 'er tussen' staat in plaats van aan de zijlijn.

Wat leren we hier van en nemen we mee?

De invulling van 'laagdrempelig ontmoeten' is erg divers en gaat vaak verder dan alleen een kopje koffie drinken met elkaar. Het kopje koffie is vaak wel de start van de verdere uitrol. Door het kopje koffie komen mensen met elkaar in gesprek, leren elkaar kennen, merken dat er raakvlakken zijn of spelen in op de behoefte van anderen. Verder leren we:

- Het is belangrijk om aan te sluiten bij de behoefte van de inwoners uit de buurt en het eigenaarschap van een initiatief ook echt bij de inwoners te laten. Zoveel mogelijk voor en door inwoners en hen hier ook, letterlijk en figuurlijk, de ruimte voor te geven.
- Als we willen dat iedereen in Oss kan ontmoeten en meedoen in de eigen leefomgeving, is het belangrijk dat alle betrokken partijen vanuit hetzelfde doel werken en goed weten welke rol ieder hier in speelt.
- De sociaal werker van ONS Welzijn zou hierbij een belangrijke, coördinerende en verbindende rol spelen, mocht hier vraag/behoefte naar zijn. Tussen inwoners, initiatieven, partijen, maar ook tussen de 'oude' en de 'nieuwe' systemen.

5.2.3 HET NIEUWE WIJKCENTRUM IN DE RUWAARD

In de wijk Ruwaard komt een nieuw wijkcentrum ter vervanging van D'n Iemhof. Vier van de belangrijkste spelers in de wijk hebben hun krachten gebundeld in een kopgroep: Ons Huis van de Wijk, de beheerstichting D'n Iemhof, wijkraad Ruwaard en wijkstichting Rucrea. Samen met een kwartiermaker voeren zij regie op het proces. Er zijn onder leiding van de kopgroep en de kwartiermaker zeven werkgroepen gevormd. De werkgroepen bestaan uit bewoners, vrijwilligers en beroepskrachten. De werkgroepen houden zich bezig met de ontwikkeling en invulling van dit wijkcentrum op de volgende thema's: communicatie, organisatie en beheer, vrijwilligers, horeca, binnenruimte, buitenruimte en financiering.

De ambitie is om nieuwe vormen van laagdrempelig ontmoeten en nieuwe vormen van (collectieve) dagbesteding een plek te geven in het nieuwe wijkcentrum. Daarbij wordt voortgebouwd op de ervaringen van Ons Huis van de Wijk als het gaat om laagdrempelig ontmoeten. Het is de bedoeling dat in het nieuwe wijkcentrum verschillende groepen naast en met elkaar gebruik gaan maken van de ruimten. Sommigen komen in verenigd verband en betalen voor koffie en huur, anderen komen individueel binnenlopen in de huiskamer. Het uitgangspunt voor het verhuurbeleid is dat bewonersinitiatieven (niet gesubsidieerd) gratis ruimte tot hun beschikking krijgen.

De horecawerkgroep werkt een concept uit met daarin aandacht voor het gratis kopje koffie als basis voor laagdrempelig ontmoeten en de uitdaging om ook de exploitatie rond te krijgen. Er is ook ruimte voor professionals, want het nieuwe wijkcentrum is een plek van waaruit opbouwwerk gedaan kan worden, waar mensen en initiatieven worden verbonden. Het is een plek om preventief te werken, om vroegtijdig te signaleren als het met iemand niet goed gaat. Om dit allemaal mogelijk te maken wordt gezocht naar nieuwe financieringsvormen die aansluiten bij de doelen van het nieuwe wijkcentrum.

Wat leren we hier van en nemen we mee?

Bij het vormgeven van het nieuwe wijkcentrum in de Ruwaard wordt veel van de waardevolle kennis en opgedane ervaring uit de Proeftuin Ruwaard meegenomen, met name door de ervaringen van Ons Huis van de Wijk:

- Het eigenaarschap écht bij inwoners laten en zoveel mogelijk voor en door inwoners laten ontstaan;
- Niet meer denken in bestaande kokers, systemen, wetten en regelgeving, maar de talenten en behoeften van de inwoner centraal stellen en daar omheen organiseren wat nodig is;
- Alles rondom het thema 'versterken van de sociale veerkracht' bundelen en het buurthuis/wijkcentrum de basis hiervan laten zijn. Hierdoor ontstaat er een integrale, laagdrempelige, algemene voorziening in de buurt waar iedereen welkom is.

5.3 Het versterken van de sociale veerkracht buiten de gemeentelijke organisatie

In de vorige paragraaf hebben we laten zien dat we als gemeente en samen met andere maatschappelijke organisaties actief zijn met het versterken van de sociale veerkracht van onze inwoners. Maar we zijn echt niet de enige. We zijn in ontwikkeling naar de 'betekeniseconomie': niet de markt en winstmaximalisatie staan centraal, maar de gemeenschappen en de aarde. Betekeniseconomie-expert Kees Klomp (2020) zegt hier het volgende over:

"Mensen hebben niet alleen koopkracht, maar vooral ook sociale cohesie, een gezonde biosfeer en de ruimte om zichzelf te ontdekken nodig om te floreren. Gelukkig kiest een groeiende groep burgers ervoor om op eigen houtje minimaatschappijen te creëren waarin het zakelijke, maatschappelijke en persoonlijke met elkaar in balans zijn. Steeds meer mensen hacken het bestaande systeem en creëren alternatieven. Dat zie je bijvoorbeeld gebeuren in de vorm van energie- of voedselcoöperaties, waarbij mensen de regie over hun eigen leven terugpakken en zich onafhankelijk maken van de overheid en het grote bedrijfsleven. Dit een hoopvolle beweging. Want ondanks dat veel van deze initiatieven nu nog lokaal en kleinschalig zijn, ze werken wel."

We zien steeds meer ondernemers die het belang inzien van iets goeds doen voor een ander of het milieu. Denk aan maatschappelijk verantwoord ondernemen (mvo), social return en arbeidsplekken beschikbaar stellen voor mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Ondernemers die hier nog een stapje verder in gaan zijn de sociaal ondernemers (Enterprise, 2020). Zij zoeken innovatieve oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen. Net als gewone bedrijven leveren sociale ondernemingen producten of diensten. Maar geld verdienen is geen hoofddoel, het is vooral een middel om de wereld een beetje beter te maken.

Sociale ondernemingen zijn er in alle soorten en maten en zijn actief in bijna alle branches. Ze maken soep van geredde groenten, laadpalen door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, fietsen van oude fietsframes, of betalen een *living wage* aan koffieboeren in Afrika en aan naaisters in Nepal. En ze zitten in de horeca en het facilitair management, in de IT en in de zorg, in de mobiliteit en in deelplatformen.

We zien ook dat goed lopende maatschappelijke initiatieven regelmatig doorgroeien tot een sociale onderneming. Zij zijn gestart met een maatschappelijke missie en op zoek naar een eigen verdienmodel om zelfstandig te kunnen voortbestaan, zonder afhankelijk te zijn van giften, donaties, subsidies of fondsen.

Een sociale onderneming is binnen de huidige gemeentelijke systemen een vreemde eend in de bijt: het is geen maatschappelijk initiatief, geen zorgaanbieder die op zoek is naar een contract en geen reguliere onderneming. Ze hebben vaak nog geen plek in het gemeentelijk beleid. Hier hebben sociale ondernemingen veel last van, zeker als zij de samenwerking opzoeken met een gemeente om samen nog meer impact te maken (Panhuijsen & Tiemens, 2017).

In Noord-Brabant is een levendige en diverse beweging actief van burgers en bedrijven die kiezen voor impact. 80% van de ondernemers is actief op een van de provinciale uitdagingen.

Maatschappelijke problematiek belangrijkste drijfveer ondernemers en initiatiefnemers.

Sociale ondernemingen actief in Noord-Brabant zijn in hoge mate financieel zelfstandig. Meer dan de helft van de organisaties ontvangt geen subsidies of donaties.

Meer dan de helft van de onderzochte organisaties werkt met vrijwilligers.

De onderzochte organisaties verwachten dat het aantal werkzame personen in vijf jaar verdubbelt.

75% van de ondernemers geeft aan dat de organisatie meer impact kan maken indien er meer kapitaal beschikbaar zou zijn en 28% noemt het vinden van financiering het belangrijkste obstakel voor het vergroten van impact.

Het meest genoemde obstakel in relatie met de overheid is de verkokering van gemeenten en de provincie.

Er bestaan veel netwerken, programma's, hubs, ondersteuningsorganisaties en broedplaatsen. Ondernemers actief in de Betekeniseconomie zijn echter maar met weinig van deze programma's bekend.

Overheden zoeken naar manieren om op Betekeniseconomie in te spelen, maar leren nog te weinig van elkaar.

Wat leren we hier van en nemen we mee?

Net als de gemeente is een sociale onderneming op zoek naar oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen. Met hun onderneming willen zij maatschappelijke impact maken, iets goeds doen voor de mens, gemeenschappen en de aarde. We kunnen ze op het thema 'versterken van de sociale veerkracht van onze inwoner' dan ook goed gebruiken en de samenwerking met hen aangaan.

6. Het buurthuis als basis voor het versterken van de sociale veerkracht

We zien dat er in onze gemeente al veel gebeurt om de sociale veerkracht van inwoners te versterken. We zien ook dat dit thema nu nog veelal versnipperd is georganiseerd, weinig samenhang heeft en lang niet altijd in de eigen leefomgeving en voor elke inwoner mogelijk is.

In de voorgaande hoofdstukken hebben we ook punten verzameld die we meenemen in ons nieuwe beleid. We willen bestaande hindernissen wegnemen, zodat het ook echt voor elke inwoner mogelijk wordt om mee te doen in de eigen leefomgeving: iedereen voelt zich 'Thuis in de buurt'.

Dus, wat is er vanuit de gemeente nodig en mogelijk om onze (tijdelijk) kwetsbare inwoners (meer) mee te laten doen, zo dichtbij en laagdrempelig mogelijk?

We zetten het buurthuis in als middel om de sociale veerkracht in een wijk/dorp te versterken...

... passend bij de behoefte van de inwoners in die wijk/het dorp. Er ontstaat hierdoor een integrale, laagdrempelige, algemene voorziening in de buurt waar iedereen welkom is en op een passende manier mee kan doen:

- Vanuit de Participatiewet zijn er bijvoorbeeld participatietrajecten mogelijk. Denk aan participatie-, werkervarings- en vrijwilligersplekken in bijvoorbeeld de horeca, kok, gastvrouw, koffieschenken, chauffeur, conciërge, schoonmaak, activiteitenbegeleiding, tuinman, onderhoud, ...
- Het is mogelijk dat er (maatschappelijke) stages uitgevoerd worden. Scholieren en studenten kunnen met diverse 'doelgroepen' in aanraking komen, activiteiten organiseren en begeleiden, presentaties geven, informatiebijeenkomsten begeleiden etc.
- Je hebt geen Wmo indicatie nodig om binnen te lopen en/of mee te doen aan de activiteiten die door-en-voor-inwoners worden georganiseerd.

We vinden een goede samenwerking erg belangrijk...

... juist ook om goed aan te blijven sluiten op de behoefte van de inwoners uit de wijk/het dorp. Het is belangrijk om met partijen en partners te werken vanuit hetzelfde doel: het versterken van de sociale veerkracht van de Osse inwoners. Met elkaar maken we periodiek afspraken over hoe we het buurthuis gebruiken, wat er nodig is en waar we met elkaar naar toe werken.

Het beheer van het buurthuis verdelen we in twee rollen...

... het technisch beheer en het sociaal beheer. Het technische beheer gaat over 'het gebouw', het sociaal beheer gaat over 'de inhoud'.

We nemen de huurbelemmering weg voor initiatieven door-en-voor-inwoners...

... gericht op het versterken van de sociale veerkracht. Dit doen we door te gaan werken met een gedifferentieerd verhuurtarief in meerdere tariefgroepen.

De programmering van het buurthuis is zoveel mogelijk gericht op het versterken van de sociale veerkracht...

... Activiteiten door-en-voor-inwoners gaan bijvoorbeeld voor op ander soortige activiteiten, waar bijvoorbeeld een lidmaatschap voor nodig is of die commercieel van aard zijn.

We onderzoeken de samenwerkingsmogelijkheden met sociale ondernemingen...

... door deze bijvoorbeeld te huisvesten in het buurthuis. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van lunchroom, naaiatelier, houtwerkplaats, ... De sociaal ondernemer kan voor een aangepast huurtarief (bijv. maatschappelijk tarief) een ruimte huren, in ruil voor het beschikbaar stellen van bijvoorbeeld participatieplaatsen en/of een inloop met gratis koffie en thee.

We starten in de kwetsbare wijken/dorpen met 'Thuis in de buurt'...

... De wijken Schadewijk en Ruwaard zijn met vier risicodomeinen het kwetsbaarst, gevolgd door de dorpen in het oosten van onze gemeente, Deursen en Denneburg, Ravenstein, Herpen en Overlangel. In deze wijken/dorpen hebben de inwoners op de diverse domeinen de meeste kans op maatschappelijke uitval. Daarom starten we in deze wijken en dorpen met het concept 'Thuis in de Buurt'. Op deze manier werken we actief aan het versterken van de sociale veerkracht van de inwoners uit deze kwetsbare wijken/dorpen. We onderzoeken per wijk en dorp welke gemeenschapsaccommodatie we inzetten als 'Thuis in de Buurt'.

Bronvermelding

Brink, C. v. (2015). *Monitor Sociaal kwetsbare groepen*. Tilburg: Tranzo, Tilburg University.

CBS. (2017). *Worden we individualistischer?* Opgeroepen op 2019, van CBS:
<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/52/worden-we-individualistischer->

Enterprise, S. (2020). *Over sociaal ondernemen*. Opgeroepen op april 2020, van Social Enterprise:
<https://www.social-enterprise.nl/over-sociaal-ondernemen>

GGD, Tilburg Univesity, RIVM, Telos, PON, Tranzo. (2017, augustus). *Kwetsbaar Brabant*.
Opgeroepen op april 2020, van BrabantScan GGD:
https://brabantscan.nl/Jive/report?id=kb_rapportage

Jennissen, R. (2018). *De nieuwe verscheidenheid: toenemende diversiteit naar herkomst in Nederland*. Den Haag: WRR.

Klomp, K. (2020, april). *Videoportret Kees Klomp*. Opgeroepen op april 2020, van MaatschapWij:
<https://maatschapwij.nu/videoportret/kees-klomp/>

Lauriks, S. B. (2013). *Zelfredzaamheid-Matrix*. Amsterdam: GGD Amsterdam.

Noord-Brabant, P. (2020). *Sociale Veerkracht*. Opgeroepen op 2020, van Brabant:
<https://www.brabant.nl/subsites/sociale-veerkracht>

Onderzoeksgegevens op wijkniveau gemeente Oss in hoofdstuk 2: Fanda Buijs, Team Onderzoek & Statistiek (O&S).

Panhuijsen, S., & Tiemens, M. (2017). *Betekenisvol Brabant*. Amsterdam: Social Enterprise.

PON. (2018, januari 31). *PON Telos Monitor Sociale Veerkracht 2018*. Opgeroepen op april 2020, van Het PON: https://hetpon.nl/content/uploads/2017/09/PON_Telos-Monitor-Sociale-Veerkracht-2018.pdf

Zwaard, J. v., & Specht, M. (2013, juli 10). *Koester hoge verwachtingen van burgerkracht*.
Opgeroepen op april 14, 2020, van Sociale Vraagstukken:
<https://www.socialevraagstukken.nl/koester-hoge-verwachtingen-van-burgerkracht/>

Databronnen Kwetsbaar Brabant

Voor Kwetsbaar Brabant is gebruik gemaakt van verschillende, reeds bestaande databronnen. De gebruikte bronnen bevatten gegevens op wijkniveau, met uitzondering van de gegevens uit Woononderzoek Nederland (WoON) en het Landelijk Alcohol en Drugs Informatie Systeem (LADIS). Deze gegevens zijn uitsluitend beschikbaar op gemeenteniveau. Dit resulteert in onderstaand overzicht van databronnen:

Databron	niveau
CBS registratie	wijk
GGD Gezondheidsmonitor	wijk
WoON	gemeente
LADIS verslavingszorg	gemeente
Leefbaarometer	wijk
Sociale Veerkracht monitor	wijk
Stapelingsmonitor	wijk

Definities Kwetsbaarheid

Vaak staat in de definitie de term risico ('risk') centraal, waarbij wordt benadrukt dat er een verschil is tussen risico (lopen) en kwetsbaar zijn of kwetsbaarheid ('vulnerability') (Nichiata et al., 2008; Travaglia et al., 2013), maar dat deze wel aan elkaar gerelateerd zijn (www.envirn.org). Tevens is gebleken dat de definitie van kwetsbare mensen afhankelijk is van context en locatie, met steeds andere accenten en concepten (Winsemius, 2011). Voorbeelden hiervan in de literatuur zijn definities van kwetsbare mensen bij rampen (www.ifrc.org), kwetsbaren in de maatschappelijke zorg (Wolff, 2015), kwetsbare ouderen ('frailty') (in: van Campen (SCP), 2011) of kwetsbare kinderen (Romijn et al., 2010).

Volgens het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) kenmerkt sociale uitsluiting zich door zowel sociaal-culturele uitsluiting als economisch-structurele uitsluiting (Jehoel-Gijsbers, 2004; Hoff & Vrooman, 2011). Sociaal-culturele uitsluiting heeft betrekking op onvoldoende sociale participatie en onvoldoende culturele/normatieve integratie, economisch-structurele uitsluiting betreft materiële deprivatie en onvoldoende toegang tot 'social rights'. Het SCP (Jehoel-Gijsbers, 2004) heeft een index voor sociale uitsluiting gemaakt, waarin de mate van uitsluiting door middel van één cijfer wordt gegeven. De vijf belangrijkste risicogroepen die een relatief grote mate van sociale uitsluiting hebben, zijn (op rangorde): mensen met een (zeer) slechte gezondheid, mensen met een geringe mate van psychisch welbevinden, huishoudens met een minimum inkomen, éénooudergezinnen, en mensen met een uitkering of werkloosheidsperiodes.

Proces en verdere input

Waar gebleven, wat staat er nu al op papier, welke partijen betrokken, waarom belangrijk voor de inwoner en gemeente?

2019

- 15 oktober – proces advies Christel Hoogland – nieuwe wijkcentrum Ruwaard
- 22 oktober – Sonja Derks – evaluatie Onder de Pannen.
- 28 oktober – Aansluiten overleg Onder de Pannen / Kennismaken partijen.
- 28 oktober – Mark Megens
- 5 november - Advies griffie: betrek de raad z.s.m. en meerdere keren in het proces.
- 6/12 november – Rondje met Frank van Lent langs buurthuizen.
- 11 november - Afstemmen Elma van de Mortel onderzoek rekenkamercommissie Laagdrempelig Ontmoeten.
- 20 november – Overleg Annemieke Ackermans – Samenwerkwijze “proeftuingedachte”.
- 25 november- Afstemmen Chantal Sniijders m.b.t. verwachtingen vastgoed.
- November - Evaluatie Huis van de Wijk Proeftuin Ruwaard
- December- Kennismaking Annemieke Verstraten – maatschappelijk vastgoed en beheerstichtingen
- 17 december- Werkbezoek Breda, ONS Label wijkcentrum – een ontmoetingsplek in de buurt die als coöperatie is opgezet. Een plek met een interessant beloningsmodel voor leer-/werkplekken. Verder is het een plek waar verschillende maatschappelijke initiatieven hun plekken hebben.

2020

- Januari- Rekenkamerrapport Laagdrempelig Ontmoeten - aanbevelingen Evaluatie Onder De Pannen.
- 21 januari- Leersessie Proeftuin – nieuwe vormen dagbesteding en laagdrempelig ontmoeten.
- 29 januari- Domeinbijeenkomst buurt- en wijkcentra – manieren van financieren.
- 4 maart- Werkbezoek Utrecht wijkcentrum in zelfbeheer en in medebeheer.
- Begin april- Feedback-/inputronde afdeling Mens en Maatschappij en Vastgoed op samenvatting beleidsnotitie.